סדר התפילה · הגדה · מפרשים

# בתי הנפש על הגדה של פסח

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

**ספריית אור ברסלב** · or-breslev.co.il

# בתי הנפש על הגדה של פסח

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/בתי-הנפש-על-הגדה-של-פסח/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

# תוכן העניינים

**מגיד** ..... 4
הא לחמא עניא ..... 4
מה נשתנה ..... 6
עבדים היינו ..... 7
מעשה שהיה בבני ברק ..... 9
כנגד ארבעה בנים ..... 11
מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו ..... 16
ארמי אבד אבי ..... 19
עשר המכות ..... 28
דיינו ..... 29
פסח מצה ומרור ..... 29
חצי הלל ..... 30
**ברך** ..... 32
שפוך חמתך ..... 32
**הלל** ..... 32
מסיימים את ההלל ..... 32
מזמורי הודיה ..... 32

# מגיד

## הא לחמא עניא

### פסקה ג

**הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרי**'. אפ"ל במ"ש הרב עיר וקדיש מהר"ר יעקב יוסף כ"ץ בספר בן פורת יוסף דף פ"ה דגלות מצרים היה לסיבה שהיו גסי הרוח שלמדו מהמצריים והגאולה היה ע"י השלום והאחדות כמ"ש בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה וכתיב ויחן שם ישראל שהיו באחדות וכן בגלותנו שהוא לסי' גסות הרוח והגאולה תהיה על ידי השלום זהת"ד בקצור נמרץ. ולפי דבריו אפשר שנצטוינו לאכול מצה המורה על ההכנעה ועל יצה"ט במקום מצה ומריבה תבא מצה ותפיק ממצה ומריבה. וזה רמז הא לחמא עניא מצה המורה על ההכנעה ויצה"ט לבטל גסות הרוח ומצה ומריבה ורמז ס"ת הא לחמא עניא די גי' אחד כי מתוך זה באו לש' ואחדות. כל דכפין וכו' לעשות צדקה נמשכת מהאחדות ובזכות הצדקה והאחדות תבא הגאולה השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל בני חורין.

**ואפשר** לרמוז דר"ת הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים בגימטרי' קי"ז יטמין ברמ"ז שהשעבוד היה קי"ז שנה כמ"ש בסדר עולם דאחרי פטירת לוי שכבר מתו כל השבטים התחיל השעבוד והיו קי"ז שנה וז"ש עמ"ו אנכי בצרה כמספר עמ"ו.

**הא לחמא עניא וכו**'. אפשר במ"ש הרב עיר וקדיש רבינו משה קורדוביר"ו ז"ל דגאולת מצרים היתה מצד השכינה ולא נשבתה הקליפה לגמרי ולכך היה אחריה שעבוד זהת"ד וכן אמרו בזהר הקדוש דבמצרים לא זכו אלא לבחינת מצה שהיא נוקבא. ואפשר להרחיב הדברים כמ"ש הרב שפתי כהן ז"ל והרב הרשב"א הלוי ז"ל דפרעה היה הרע של קין והיה מתגאה באות יו"ד שנתן ה' לקין כדכתיב וישם ה' לקין אות והיא אות יו"ד. ושם פרעה הוא בגימט' משה ועוד נוסף יוד והיה מתגאה על זה וא"ל הקב"ה וזה לך האות כי זה היוד הם עשר מכות להכותו לפרעה ורמז לקבלת התורה שבה עשרת הדברות זהו תורף דברי הרבנים הנז' ז"ל. ואפשר לרמוז כי פרעה גימט' שנה ויציאת מצרים היה על ידי השכינה שנקראת שנה ונתבטל פרעה בגימטרי' שנה בכח השכינה הנקראת שנה וזה רמז וזה לך האות כי אנכי שלחתיך וידוע כי אנכי רומז לשכינה. וז"ש וזה לך האות כלומר אות יו"ד שמתגאה פרעה יהיה לך לתועלתך כי אנכי היא השכינה נקראת שנה כמנין פרעה מצדה יתבטל ומצדה היא שליחותך וגם שתזכה לקבל תורה דכתיב אנכי ה"א שהיא שנה לבטל לפרעה גימט' שנה.

**וזה** רמז הא לחמא עניא מצה שהיא בחינת השכינה ורבינו האר"י זצ"ל גריס ה"א לחמא

עניא שהיא בחינת ה"א השכינה. והטעם די אכלו אבהתנא בארעא דמצרי"ם ולא זכו אלא לבחינת נוקבא שמצדה היתה יצ"מ. ולכן אנו אומרים כל דכפין וכו' שהוא מצוה ובזה יהיה לנו אחיזה בקב"ה ושכינתיה שהם רומזים לו"ה בהמשכת י"ה שהם מ"צ בא"ת ב"ש כנודע. ובזה מובן מ"ש רז"ל בשעה שיצאו ישראל ממצרים כרתו ברית לעשות חסד זה עם זה כי בצאת ישראל ממצרים ידעו שלא זכו אלא לבחינת מצה שהיא השכינה שמצדה היתה יצ"מ ולכן כרתו ברית לעשות חסד זה עם זה שהוא מצוה לזכות ליחד קבה"ו. ואמרו רז"ל שבזכות הצדקה תהיה הגאולה במהרה בימינו ולכן אמר השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל השתא הכא עבדי לשנה הבאה בארעא דישראל בני חורין כי גדולה צדקה מאד כמו שאמרו רז"ל:

**ואפשר** לרמוז דרך אסמכתא שאמר תרי זמני השתא גימטריא השבת עם הכולל ורמז מ"ש רז"ל אלמלא שמרו ישראל שני שבתות היו נגאלים ופירשו המפרשים שני שבתות מדיבור ומעשה וזה רמז הכתוב פ' תשא ששת ימים יעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון קדש לה' כל העושה מלאכה ביום השבת מות יומת ששת ימים יעשה מלאכה נקט יעשה מלאכה ע"י אחרים להורות דביום השבת אפי' ע"י אחרים אסור. וביום השביעי שבת שבתון שבת ממלאכה שבתון מדבור ושבתון הוא קטן כי אין בו חיוב מיתה דהעושה מלאכה יומת אבל המדבר דברי חול אין בו מיתה אבל הוא אסור. וזה רמז בתבו המפרשים אלמלא שמרו ישראל שני שבתות כלומר מדיבור ומעשה:

**והן** בעון איסור דבור חול בשבת היה בעוכרינו והיה עכ"ב גאולתנו דרוב ישראל מענגי שבת במאכל ובגדי שבת ואינם עושים מלאכה ח"ו רק אינם נזהרים קצתם בדיבור כגון אמירה לגוי ודברי חול ובעוה"ר דין גרמ"א לעכב גאולת השכינה ובנין בית המקדש וביטול עבודת ה' כקרבנות וביטול תורה מסיבת הגלות ומי שיש לו לב נאנח בשברון הוליד את חסרון וכל הצער הגדול שנפתח איך בנקל היו יכולי' ישראל להביא הגאולה ותמנ"ע היתה. ויש ליתן טעם על חומר איסור הדבור בשבת כי שבת רומז למ' ודיבור הוא בחינת מ' כמ"ש רבינו האר"י ז"ל והוא פגם גדול בבחינת שבת. והנזהר בשבת בדיבור הוא תקון ונחת רוח לשכינה:

**וזה** רמז וסמך קצת במ"ש השתא הכא וכו' השתא הכא וכו' כי השתא גימ' השבת עם הכולל דאם נשמור ב' שבתות נהיה בני חורין ובא לציו"ן גוא"ל בב"א:

## מה נשתנה

### פסקה ב

**מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות.** פ' ע"פ דף קט"ז ע"א אמר רב נחמן לדרו עבדיה עבדא דמפיק ליה מריה לחירותא ויהיב ליה כספא ודהבא מאי בעי למימר א"ל בעי לאודויי ולשבוחי א"ל פטרתן יתי מלומר מה נשתנה פתח ואמר עבדים היינו. פירש הרב מהר"ר יוסף דוד ז"ל במ"ש רב נחמן דרו נהים כריסי' לא שוי ולהכי אמר ליה דמפיק ליה לחירותא ויהיב ליה כספא ודהבא דאלו מפיק ליה לחרותא לחוד. לדידיה הוא רע לו שרוצה לאכול הרבה ואין לו ומשו"ה אמר ויהיב ליה כספא ודהבא כדי לאכול לשבעה. והשיב בעי לאודויי ולשבוחי עכ"ד:

**ואפשר** כמ"ש רז"ל דכשיצאו ישראל ממצרים אז אמרו הגוים כי כל המכות היו בעבור שפרעה התריס נגד ה' ואמר מי ה' וכו' אבל כשראו שהצילם מפרעה בים סוף ונטבעו והם מוקפים ענני כבוד ומן ובאר ידעו כי הכל עשה בעבור ישראל. ומשו"ה אמר עבדא דמפיק מאריה לחירותא ויהיב ליה כספא ודהבא דאלו אפיק ליה לחרותא לבד היה אפשר דלאיזה סיבה הי' זה ולא הי' לעשות נ"ר לעבד. אבל כשנתן לו כסף וזהב הוא מופת חותך דהוא לכבוד העבד ולעשות לו נ"ר ולכן השיב בעי לאודויי על החירות ולשבוחיה על שנתן לו הכסף והזהב:

**והנה** רשב"ם ז"ל כתב וז"ל פתח ואמר לאחר שאלת הבן התחיל לומר עבדים היינו וגומר ההגדה בשבח והודאה כלומר כן עשה לנו הקב"ה שהיינו עבדים ויוציאנו משם עכ"ל. ודברים ככתבן קשים לשמוע. והיותר נכון נראה שהם שתי לשונות. וכצ"ל עבדים היינו לאחר שאלת הבן. פתח ואמר התחיל לומר עבדים היינו וגומר וכו'. וכונתו שהוא תופס עמ"ש בש"ס ושמואל אמר עבדים היינו ובזה אתא רשב"ם ואמר דלשמואל יאמר עבדים היינו אחר שאלת הבן וזהו דיבור אחר וכונתו דלשמואל עבדים היינו לאו התחלה גמורה אלא קרי ליה מתחיל בגנות דאחר שאלת מה נשתנה הוא יאמר עבדים. ואח"ך הוא דיבור אחר פתח ואמר וקאי על ר"נ ומפרש דהתחיל עבדים וגומר ההגדה בשבח והודאה כלומר כן עשה וכו' ודוק כי קצרתי. והש"ס מייתי הא דר"נ אמר לדרו. ללמד דא"צ שאלה ע"ד מה נשתנה אלא סגי בשאלה כל דהו כדעבד ר"נ לעבדו ובזה אמר לו פטרתן מלומר מה נשתנה ודוק היטב:

**והנה** בשמחת הרגל בתוך הדברים כתבתי דטעם איסור משהו דרך דרש היינו כי בליל פסח היה חסר משהו ח"ו ליכנס לנ' ש"ט וכו' ע"ש וזה כתבתי כפי פשט הדברים אבל זה אינו לפי הקדמה מז"ה ז"ל דל' יום קודם התחיל ה' להוציא נשמות ישראל מתוך

הקליפות עד שבליל פסח כבר יצאו כלם מהסט"א וכו' כמ"ש במק"א ולפי דבריו יש לומר דמאחר דבליל פסח ממש נגמר הוצאתם מהסט"א משו"ה מליל פסח יש איסור משהו ולא קודם ודוק כי קצרתי:

**מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל הלילות אין אנו מטבלין וכו'**. אפ' דהתנוק אשר אביו מדריכו ומחנכו להיות עניו ושיסתפק במועט וכיוצא ממדות תוריות תרומיות הטב חרה לו כי הלילה הזו ב' טבולים כדרך גדולים ועשירים ועל כן שואל מה נשתנה הלילה הזו שבכל הלילות אין אנו מטבלים אפילו פעם א' ולמדתנו להתנהג בצדק ויושר. והלילה הזו כגדולי העשירים. ולא עוד אלא דבר ואיפכו מצה הרומז ליצר הטוב. ומרור המורה לקבל היסורין. והסבה כגדולים וגאים. ויאמר אביו שמע בני הני מילי הם לזכור כי עבדים היינו ויוציאנו. ואינם במקרה ולגאוה ולגדולה כאשר דמית היות לכבוד ולתפארת והמנהג כמנהג עשירים גאים ח"ו ולא יעשה כן במקומנו כי אם להודות לה' כל תגמולוהי אתוהי כמה רברבין ותמהוהי:

## עבדים היינו

**פסקה ב**

**עבדים היינו לפרעה במצרים וכו'**. אפשר במה שאמרו רבותינו ז"ל דבשכר שפרעה ליוה לשרה נשתעבדו ישראל. אמנם עיקר שעבודם היה להוציא לאור ניצוצי הקדושה אשר במצרים מק"ל שנה דאדה"ר וז"ש עבדים היינו לפרעה בשכר שליווה לשרה. ולא תסבור כי בעבור זה לבד היינו עבדים. לא כי אלא העבדות היה במצרים להוציא לאור נ' הק' אשר נפוצו שמה:

**א"נ** אפשר דאיכא פלוגתא פ' המניח (בבא קמא דף כ"ז ע"ב) אי עביד אינש דינא לנפשיה דרב יהודה אמר לא עביד אינש דינא לנפשיה ורב נחמן אמר עביד אינש דינא לנפשי' ובמקום פסידא כ"ע לא פליגי דעביד אינש דינא לנפשיה כי פליגי שלא במקום פסידא. וכתב מהרש"ך ח"ג סימן כ"ב לדעת הרמב"ם דאף לדעת ר"נ דעאד"ל אבל אינו רשאי להכותו. ואעיקרא הרמ"ה והר"מ מסרקסטה פסקו כרב יהודה דלא עאד"ל כמ"ש בשיטה מקובצת שם. וז"ש עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו ה"א משם ביד חזקה ובזרוע נטויה. וכ"ת איך עביד דינא לנפשי' ולא עוד אלא שהכה אותם מכות גדולות והלא איכא למ"ד דלא עביד אד"ל. ואפילו למ"ד עאד"ל אינו יכול להכותו ולז"א כל זה היכא דליכא פסידא. אבל היכא דאיכא פסידא אליבא דכ"ע עאד"ל וגם יכול להכותו והכא היה פסידא ואלו לא הוציא וכו' כלומר דלא היתה תקומה דהיו נכנסים בש"ט ן'. ואעיקרא כל כי הני מילי לא שייכי לצד עילאה וזהו שרמז ה"א. אך מענותנותו יתברך

כי רבה מצינו שאמרו רז"ל וה' לקח הוא ובית דינו דכביכול כשאינו טובה לא עד"ל:
**ברם** כתיב וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי ועבידנא דינא לנפשאי דהוא במקום פסידא דהניצוצות שם ואלו שוהים עוד רגע אין תקומה ועת"ה ואחרי כן יצאו ברכוש גדול ניצוצי הקדושה כמ"ש רבינו האר"י זצ"ל ועיין לקמן בפסקת רשע ובפסקת ועברתי בארץ מצרים:
**וכל המרבה לספר ביציאת מצרים**. אפ' דבכלל זה הוא שיאמר גם כן בלשון לעז שיבינו אנשי ביתו דהנשים חייבות גם כן בהגדה כמ"ש בעניותנו במ"א בס"ד:
**א"נ** אפשר דנודע מחכמי המדע כי אשר ילמוד ויעסוק בענינים הכתובים בס' ארבע ועשרים ויבינו במקרא לחקור ולפרש באותם הענינים הוא מברר ני' הקדושה וסמוכות שלהם ממאי דאמר הינוקא חזינא דעמון ומואב מתגרי בכו. וס"ד דכיון דכתיב וינצלו את מצרים שביררו ני' הקדושה כלם ולכד היה אסור לחזור למצרים א"כ תסגי לן קרא מקרא זכר ליצ"מ אבל להתעסק ולהרבות לספר בי"מ אין תועלת. ואדרבה אמרו ושם רשעים ירקב שאינם כדאים להזכיר' שיהיה להם נחת רוח לברר מהם. לזה בא לומר וכל המרבה לספר ביצ"מ הרי זה משובח דמברר ני' מקליפת מצרים שבסט"א. ועוד דיומשכו החסדים והגבורות כמ"ש רבינו האר"י זצ"ל ואמר הרי זה משובח. למעט מי שהוא בסוג ושם רשעים ירקב. אבל זה משובח:
**עבדים** היינו לפרעה במצרים וכו' אפשר לרמוז במ"ש לקמן בפיסקת ורב כמה שנאמר וכו' לישב כמה חקירות ומאמרי רז"ל דישראל נתחייבו שתי גלויות אחת משום גזרת בין הבתרים והשנית משום דהשבטים נתחייבו לישב בגלות רד"ו ש' בעבור מכירת יוסף וברחמי שמי' במה שישבנו בעבדות מצרי' עלו להם לכאן ולכאן דגזרת בין הבתרים היתה לברר ניצוצות קרי מאדה"ר שהיו במצרים ערות הארץ ובמה שהיו עבדים בעבור מכירת יוסף היו מבררים ניצוצי הקדושה ועלה זה הגלות לקיים גזרת בין הבתרים ומשום מכירת יוסף והיה בהני"ח מונח זה בהנח"ה סובר"ת עלו זה מן הישוב כמה חקירות כמבואר שם באורך. ולפ"ז אפשר לומר דכונת שאלת מה נשתנה היינו דלמה אנו עושים שני סימני עבדות מצה ומרור ושני סימני חירות טיבולים והסבה ותרתי למה לי. והשיב שמענה ואתה דע לך עבדים היינו לפרעה בעבור מכירת יוסף. וגם במצרים על ניצוצות קרי דאדה"ר שהיו במצרים וזוהי גזרת בין הבתרים וזהו מכלל חסדיו הרבים דעלה הגלות לכאן ולכאן ויוציאנו ה' אלהינו משם ביד חזקה על גלות בעד מכירת יוסף. ובזרוע נטויה על גלות בין הבתרים. אדהכי והכי היינו נטמעים בסט"א וה' ריחם עלינו והוציאנו ואלו לא הוציא וכו'. ומשו"ה אנו עושים ב' סימני עבדות מצה ומרור על שתי גליות

שנתחייבנו בעבור מכירת יוסף ובעבור גזרת בין הבתרים. ושני סימני חירות טיבולים והסבה סימני חירות שניצולו משתי גליות של בין הבתרים ומכירת יוסף:

**ואמר** ואפילו כלנו חכמים מצד חכמה כלנו נבונים מצד בינה כולנו יודעים את התורה מצד ת"ת ומ' שבהם רומזים התורה שבכתב ובע"פ מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים. ורמז וסמך והיה כי תבא חשבון לספ"ר ולמנות שנת יציאת מצרים תדע שהיה שנת ב' אלפים תמ"ח והוא נוטריקון חבת"ם ר"ת חכמה בינה תפארת מלכות. וכל המרבה לספר בי"מ הרי זה משובח. אפשר במש"ל משם רבינו הרמ"ק ז"ל דיציאת מצרים היתה מצד השכינה דוקא וכתבנו דהשכינה בחינת דבור ולזה כל המרבה לספר מאריך הפה בחינת שכינה בלשון גימט' שכינה דיבור הרומז לשכינה הרי זה משובח כי ספ"ר גימטריא שם שהיא השכינה:

## מעשה שהיה בבני ברק

### פסקה א

**מעשה בר' אליעזר ור' יהושע וראב"ע ור"ע ור"ט**. כתבו התוס' בע"ז דף מ"ה דאין קפידא בהקדמת שם התנאים דכמו כן מזכיר בהגדת פסח ר"ע קודם ר"ט שהיה רבו כדמשמע פ"ב דכתובות עכ"ל. ובכתובות דף פ"ד ע"ב מצדד בש"ס דפליגי ר' יוחנן ור"ל אי ר"ט חבירו דר"ע או רבו. וראיתי בסדר הדורות דף ק"ד ע"ב שכ' משם הרב שנות חיים דבכנה"ג מסתפק אי ר"ט חבירו או רביה דר' עקיבא ומפורש בת"כ פ' ויקרא שר"ט אומר לו עקיבא והשיב תרשני לומר דבר ממה שלמדתני הרי שהיה תלמיד ר"ט עכ"ד והס' הנז' איננו פה עמנו. ואין ראיה כלל מהת"כ דמשום ענוה אמר הכי ר' עקיבא. ור"ט קראו עקיבא שהיה חבירו ושם א"ל ר"ט כל הפורש ממך כפורש מחייו. ותו דמ"ד חבירו אפשר שהוא תלמיד חבר וכן הוא בשיטה מקובצת שם. ומאי אית ליה עם הרב כנה"ג והש"ס מסתפק ומצדד בזה. ותקשי על הש"ס מהת"כ וע"כ נראה פשוט דאין ראיה מהת"כ ועמ"ש אני הדל בשער יוסף דף פ"ד ע"ג:

**רבותינו הגיע זמן ק"ש של שחרית**. הכונה דמצוה לקרותה בזמנה וסיפור י"מ כבר עבר. ואי משום עוסק בת"ת והו"ל כעוסק במצוה פטור מן המצוה. הרי כבר אמרו דאפילו מי שתורתו אומנתו מפסיק לק"ש. ותו דהוכחנו במ"א דדוקא עוסק במצוה פטור מן המצוה אמרו אבל עוסק בת"ת פוסק למצוה שא"א לעשות ע"י אחרים:

**מעשה בר' אליעזר וכו' עד שבאו תלמידיהם וכו'**. אפשר דהני תנאי שלמים הם היו מתעסקין ברזין עילאין ביציאת מצרים דברים מופלאים ולרוב קדושתם לא רצו לספר

בסודות עליונים בפני התלמידים ולא נתנו להם רשות לישב אצלם ועל כן לא היו עמהם התלמידים ואח"ך בבקר באו ואמרו רבותנו הגיע זמן ק"ש של שחרית:

**פסקה ב**

**אראב"ע הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר י"מ בלילות.** אפשר לומר קצת בסגנון אחר ממ"ש זאת לפנים. והוא שאמרו רז"ל והמפרשים שלא ישבו במצרים כי אם רד"ו שנה אך השכינה השלימה החשבון. ואפשר שהכונה על דרך שנבאר כי הנה אמרו ובמורא גדול זו גילוי שכינה. ואפשר במ"ש המקובלים במ"ש נתן עיניו בו ועשאו גל של עצמות כי הענין שהרשע יש בו ניצוץ קדושה וזהו חיותו כמ"ש ואתה מחיה את כלם. והשלם ההוא היה מצמצם ומחבר הקדושה שבו וז"ש נתן עיניו בו אז ידלג הניצוץ הקדוש אשר ברשע והחלק מתדבק בכל ונעשה גל של עצמות עכ"ד. והשתא בכל קושי השעבוד הגם שנתבררו ניצוצי הקדו' רבים. מ"מ אכתי פשו ניצוצות רבות שאם היו מבררים לאט לאט היה צריך ת' שנה להשלים הבירור ואלו היו שוהים עוד היו נטמעים בש"ט ן'. לכן הקב"ה ברחמיו עשה גלוי שכינה בפרסום וכל הניצוצות הנשארים עלו זה ונדבקו בשכינה וינצלו את מצרים וז"ש ובמורא גדול זו גלוי שכינה שאם אמרו נתן עיניו בו וכו' עא"כ וכמה ק"ו לגלוי שכינה. ואפשר דזהו שאמרו דהשכינה השלימה החשבון דע"י הבירור נשלם החשבון. וידוע דהשכינה היא מדת לילה. וזה טעם שהיה מכת בכורות בחצות הלילה. רמז חצות מה שהיו חצי שני הגלות היה סיבת לילה היא השכינה כביכול כי ע"י גלוי שכינה נבררו ני' הקדושה והשלימה החשבון כי כבר יצאו כל ניצוצי הקדו' וכל הגלות היה לברר ני' הקדושה כמ"ש כי גר יהיה ז"רעך וכאשר נשלם הבירור הא תו למה לי:

**נמשך** לזה אפשר לרמוז פ' פ' ראה שמור את חדש האביב ועשית פסח לה"א כי בחד' האביב הוציאך ה"א ממצרים לילה ולא נאריך בדקדוקים. ואפשר לרמז כי ע"י שלא היה זנות כלל יצאנו מצרים כמ"ש במדבר רבה פ"ג. וגם כביכול שהשכינה היתה בגלות בהעלם נמרץ וגם בזכות האבות וי"ב שבטים ובכח כל זה הפליא חסדו ית' בגלוי שכינה והיה בירור כל כל ניצוצי הקדושה כמדובר:

**וזה** אפשר כונת נסח תפלת מוסף שתקנו אנשי כנה"ג ברגל אבינו מלכנו גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה והופע והנשא עלינו לעיני כל חי וקרב פזורנו מבין הגוים ונפוצותנו כנס מירכתי ארץ והביאנו ה"א לציון עירך ברנה ולירושלים עיר מקדשך בשמחת עולם. כי ידוע כי כל הגלות ללקט אורות ניצוצי הקדושה אי לזאת תבין תפלתנו גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה שיהיה גלוי שכינה והופע והנשא עלינו שיאיר אור הכבוד ועי"ז

קרב פזורנו מבין הגוים ויתקרב החלק בכל ונפוצותנו שנתפזרו על ידינו קבץ ירכתי ארץ ואח"ך שנגמרו כל הבירורים הביאנו לציון עירך ברנה וכו' בשמח"ת עול"ם היא השכינה:

**ונחזור** לקראין שם רמז והן מספר בחדש גי' שדי שרומז ליסוד כלומר בזכות ששמרו עצמם לפגום בעריות שהוא פגם היסוד וגם האביב ה' רומז לשכינה אב רמז לג' אבות י"ב רמז לי"ב שבטים וזה רמז האבי"ב. הוציאך ה' ממצרים ע"י לילה שהיא מדת המ' שהיה גלוי שכינה כאמור:

**ועל** פי זה אפשר שזה היה סברת בן זומא שחייב להזכיר יצ"מ בלילות כי עיקר היציאה בגילוי שכינה שהיא מדת לילה וז"ש ולא זכיתי שתאמר יצ"מ בלילות עד שדרשה בן זומא כל לרבות לילה והטעם שנזכור דע"י גלוי שכינה היה יצ"מ וא"ש כי כל שהוא יסוד מרבה לילה מ' כי כל בשמים ובארץ דאחיד בשמיא וארעא כמ"ש בזהר הקדוש:

**אמר ר' אלעזר בן עזריה וכו' עד שדרשה בן זומא וכו' כל ימי חייך הלילות**. הביטה וראה כי המ' מדת לילה כל הוא יסוד לרבות לילה רמז יחוד קב"ה ושכינתיה:

## כנגד ארבעה בנים

### פסקה א

**ברוך המקום ברוך הוא ברוד שנתן תורה לעמו ישראל ברוך הוא**. אפשר לרמוז במ"ש בזהר הקדוש פ' בלק דמה שהחזיר התורה לישמעאל ועשו לא שח"ו רצה לתת להם התורה רק שכדי שלא יתקנאו בנו עשה כן וכאשר אמרו מה כתיב בה דליג לאתר דאצטריך לעשו אמר לא תרצח ולישמעאל אמר לא תנאף. ומש"ל ממש"ל רב לאסיא חכים וכו' והוצרכו עשו וישמעאל לתת מתנה לישראל שיקבלו התורה עשו נתן שיוכלו להרוג ב"ד למי שהוא חייב מיתה וישמעאל למחדי באתתיה ע"ש באורך. וזה רמז ברוך המקום כנגד מה שהחזיר התורה לעשו. ברוך הוא כנגד מה שהחזירה לישמעאל והיה שלא יתקנאו ויקטרגו על ישראל ואחר זה ברוך שנתן תורה לעמו ישראל ברוך הוא שלקח מעשו וישמעאל מתנות:

**ועוד** אפשר דעל ידי עסק התורה יבא המשיח כמו שארז"ל על פסוק גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם. וידוע כי הן בעון אין השם שלם ואין כסאו שלם עד שתבא הגאולה וימחה עמלק וזה רמז ברוך שנתן תורה לעמו ישראל ועי"ז ברוך הו"א שיהיה השם שלם וכסאו שלם שהוא אותיות הו"א:

**פסקה ב**

**חכם מה הוא אומר מה העדות והחקים והמשפטים אשר ציוה ה"א אתכם וכו'**. אפשר דהחכם בחכמתו חקר חקירת חכם דהנה כתיב בתורה לא תוסיפו על הדבר וכו' והמוסיף הוא עובר על לאו ועושה מעשה ולכן רצה לעמוד על כמה דברים שאומרים החכמים זהו איסור דרבנן ומדאורייתא שרי ויום ליום הוא שומע זו גזרת רבנן זה תקנה דרבנן וכיוצא והם אמרו כי הכל נאמר למשה רבינו ע"ה מסיני לכן הוא שואל מה העדות והחקים והמשפטים כונתו על מילי דרבנן שאתם אומרים שהכל נאמר למשה מסיני כל קבל דנא אני רואה לאו דב"ת ספרו נא לי איזה כלל או איזה ענין ליתובי דעתא. אף אתה אמור לו שכל דברי חכמים הם לעשות משמרת למצות דאורייתא וגדרים וסייגים הכל לקיים המצות כתקנן ושלא יבא ליגע באיסור תורה וזה אינו בכלל בל תוסיף שחכמים מודים דדבר זה מדאורייתא שרי. אך הם עושים למשמר' והכל נכלל במ"ש הכתוב ושמרתם את משמרתי עשו משמרת למשמרתי ובזה ליכא בל תוסיף כמ"ש הראב"ד פ"ב דהלכות ממרים ע"ש. וז"ש כהלכות הפסח כמה דינים שעשו לשמור מצות דאורייתא ובכלל אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן שישאר טעמו להגדיל המצוה ובפירוש אומרים דאינו מדאורייתא אלא הוא מדרבנן להעמיד ולהגדיל ולקיים המצוה ומעין דוגמא הם כל הגזרות ותקנות דרבנן ובהכי ליכא בל תוסיף:

**אי** נמי אפשר דהחכם בחכמתו נתן דעתו לשאול שאלתו דמאחר דצריך לקיים המצות כלם במעשה אמאי אצטריך עסק התורה וז"ש מה העדות שהיא התורה והחקים והמשפטים שהם המצות אשר צוה ה"א אתכם כלומר תרתי למה לי תסגי בקיום המצות לחוד ואמאי אצטריך עסק התורה. והשיב לו כהלכות הפסח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן רצה להשיב לו ברמז כי חכם הוא ולחכימיא ברמיזא וכונתו חדא דצריך לעסוק בתורה כי התורה חתומה ניתנה ומתוך העסק בתורה נתבונן לעשות משמרת וציצים ופרחים כהלכות הפסח דאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן וכן נעשה בכל המצות לגדר וסייג ופאר המצות וזאת שנית כי עין רואה אין מפטירין אחר הפסח כדי שישאר טעם הפסח ונזכור הפסח שהוא להתרחק מע"ז ומסט"א כי היצה"ר נלח' בנו תדיר ולזה הוא עסק התורה לבטל היצה"ר ודין הניין לבר אוריין וכחדא שריין התורה והמצוה לישרים נאוה:

**פסקה ג**

**רשע מהו אומר מה העבודה הזאת וכו'**. אפשר לומר דרך אסמכתא במ"ש פ' המניח דף ז"ך ע"ב דפליגי רב נחמן ורב יהודה אי עביד אינש דינא לנפשיה ובמקום דאיכא פסידא כ"ע לא פליגי דעביד אינש דינא לנפשיה כי פליגי דליכא פסידא רב יהודה סבר

לא עביד אינש דינא לנפשיה ור"נ סבר עביד איניש דינא לנפשי' מתיב רב כהנא בן בג בג אומר שבור שיניו ואמור לו שלי אני נוטל יחידאה הוא ופליגי רבנן עליה רבינא אמר שבור שיניו בדין קאמר א"ה אמור לו ואומרים לו מיבעיא ליה שלי אני נוטל שלו הוא נוטל מ"ל קשיא. ורוב הפוסקים פסקי כרב נחמן דעביד איניש דינא לנפשיה אף במקום דליכא פסידא אך כתב מהרש"ך בח"ג סימן כ"ב לדעת הרמב"ם דגם לרב נחמן כי ליכא פסידא אינו רשאי להכותו. אמנם הרמ"ה והר"ם מסרקסטה הביא דבריהם בשיטה מקובצת פסקו כרב יהודה דלא עביד איניש דינא לנפשיה ע"ש. והנה כשיצאנו ממצרים היתה עבודה בבכורות כי ה' הכה כל בכור במצרים וניצולו בכורי ישראל ויקדשו וזהו שהרשע מסיח לפי טומא"ו מה העבודה הזאת לכם שתחילת העבודה היתה בבכורות ואחר העגל נכנסו הכהנים תחתם. ואעיקרא הקב"ה אמאי עביד דינא לנפשיה. לכם ולא לו ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעיקר. דהן לו יהי דהוקשה לו קושיא לא בשביל זה יאמר לכם בשאט בנפש כפר בעיקר. אף אתה הקהה את שיניו כבן בג בג שאמר שבור את שיניו ולא תימא דמה שאמרתי הקהה את שיניו היינו בדין לכך קאמר ואמור לו כלומר דאינו בדין דאומרים לו מיבעי ליה ואמור לו משמע דעביד דינא לנפשיה כמ"ש בש"ס וכמו שהבאתי לעיל:

**והנה** הרמב"ם פסק פ"ג דעבדים דנרצע שהגיע זמנו לצאת והיה מסרב לצאת וחבל בו פטור לפי דאסור בשפחה. אלמא לאפרושי מאיסור עביד דינא לנפשיה והוי כאוקמתא דרב נחמן בר יצחק שם בפ' המניח ועיין במהרש"ך ז"ל שם ובמשנה למלך שם. וז"ש אף אתה כלומר מלבד דכביכול עביד דינא לנפשיה אף אתה לפי דאמר לכם ולא לו כפר בעיקר אף אתה עביד דינא לנפשך הקהה את שיניו ואמור לו. בעבור זה עשה ה' ומה דמות תערוך והב"ל הביא מבכורו"ת שהכה ה' והוא אדון הכל וכי פליגי היינו אי עביד איניש דייקא אדם ולא אל וזהו כפרנותו דמילין לצד עילאה ימלל כארח איש ח"ו. ועוד לי דייקא דהוה במקום פסידא דאם שהו היו נכנסים בש"ט ן'. ואלו היה שם לא היה נגאל דהיה מת בחשך ככל רשעי ישראל וגם הוא הלך חשכי"ם ואין נוגה לו.

**ואפשר** דזה כונת פסקת עבדים היינו וז"ש ויוציאנו ה' אלהינו משם דעביד דינא לנפשי' כי הוא ה' אלהינו וכל דינים הללו וכיוצא בהם הם בין אדם לחבירו ולא כלפי שמיא ח"ו. ועוד ביד חזקה ובזרוע נטויה דהיה מקום פסידא וכי איכא פסידא אר"נ מאה פנדי בפנדא לימחיה. אך כי ליכא פסידא כתב מהרש"ך לדעת הרמב"ם ז"ל וחיזק בריחיו הרב מש"ל פ"ג דעבדים דאין להכותו. אבל הכא ביד חזקה ובזרוע נטויה דהיה פסידא ואלו לא הוציא דהיו נכנסים בש"ט ן':

**ובא** וראה ענותנותו הגדולה כביכול דכתיב וה' לקח ואמרו רז"ל הוא ובית דינו דכביכול לא בעי עביד דינא לנפשיה. וכמש"ל בפסקת עבדים וזש"ה וקרבתי אליכם למשפט וכו'. ואפש' שז"ש רז"ל דבמכת החשך נמלך עם המלאכים וכו' דכיון דבו בפרק מתו רשעי ישראל לא עביד דינא לנפשיה עד שנמלך עם המלאכים וכו' ומ"ש בסמוך הוא דרך דרש כי כן ארחות הדרשנים שמראים פנים לכל צד. [רק שיהיה סברא טובה או סברת פוסק אחד ובא וראה מ"ש גורי האר"י ז"ל דכל שההקדמה אמיתית אפי' שהדרך שאומר בפסוק לא כיון יפה. לא איכפת ואין לו עונש על זה. וגם בעיון אמרו לו למרן ז"ל דמה שאומר הוא בש"ס ניתן לאמר אבל הרמב"ם לא כיון לזה והרבנים הגדולים כמהר"ר אברהם אזולאי ז"ל מעיר מרוויקוס וכמהר"ר שלמה עמר ז"ל נחלקו בפירוש מאמר הזהר וכי נח נפשיה דמהר"ש ז"ל בא בחלום ואמר למהר"א אזולאי ז"ל דמה שפירש הוא בזהר הענין הוא אמת אבל רשב"י לא כיון לזה אלא כונתו כמהר"א אזולאי ז"ל וכיוצא שמענו שהגיד הגאון החסיד הרב של"ה ז"ל בחלום לבנו הרב מהר"ר שעפטל ז"ל דמה שפירש מהר"ר העשל ז"ל בדברי ר"ת הענין אמיתי ונכון אבל הוא שאל בג"ע לר"ת וא"ל שהוא לא כיון לזה אלא כך כונתו. ועיקר הכל שיהיה הכונה לש"ש לעשות נ"ר ליוצרו וה' לא ימנע טוב להולכים בתמים וה' ברחמיו יזכנו לעובדו בלב שלם ולכוין לאמיתה של תורה לשמה כי"ר]:

**ועוד** אפשר לומר דרך צחות במ"ש הגאון מהר"ר נפתלי ז"ל בשער ההכנה כי שטן נחש יש אותיות חט באמצע וכי מדלית חט נשאר שן שן וזהו ש"יני רשעים שברת עכ"ד לפי מה שאני זוכר כי אין הס' בידי. והכא הרשע שהוא מלובש שטן נחש וכבר כפר בעיקר שהוא מקור החטא ופגם באותיות חט לז"א הקהה את שיני"ו שן שן הנזכרים בתיבות נחש שטן ואמור בעבור זה עשה ה' לי ולא לו ואלו היה שם וכו' ובזה נכנע והקהה ש"יניו כמ"ש רבינו האר"י זצ"ל בהתחלת עלינו לשבח דכשמזכיר גנות הסט"א נכנעת ונשפלת ולכן הקהה את ש"יניו ואמור לו וכו'. [דבמקום שינצל הוא מחט וישארו בשטן ונחש שן שן ואז נאמר בהם ש"יני רשעים שברת. איכו השתא כלפי ליא הוא הרויח חט ונשארו שן שן לרע לו וזהו הקהה את שי"ניו דאז"ל בתר איפכא ודוק]:

**פסקה ד**

**תם מה הוא אומר מה זאת ואמרת אליו בחזק יד וכו'**. אפשר במ"ש הרמב"ם בה' תשובה שהקב"ה גזר ועבדום וענו אותם ת' שנה ומה חטאו המצרים. ותירץ שהקב"ה לא אמר בארץ מצרים והשיג עליו הראב"ד ז"ל דעל מי תחול הגזרה. ואני בעניי כתבתי בדרושים דיש להעמיד דברי הרמב"ם [ז"ל. אף שהוא לא כיון לזה מ"מ אפשר לישב סברתו באופן

זה] דמצרים הם בני חם עבד לישראל שהם בני שם. וגם המצריים עבדים ליוסף הצדיק ע"ה שהחיה אותם וכלכלם והנהיגם בצדק פ' שנה. ולכ"ע שרי לשעבד לישראל מבני שם ויפת ולהם אסור. ואפשר דהתם לפי תומו ודרך צחות ואסמכתא רמז דהתם הולך ביושרו וכל כונתו ליחד קב"ה ואפילו בשאלתו אמר מה זאת מה קב"ה שם מ"ה זאת מ' ליחד מה זאת. וכונתו להבין התורה והיא חקירת הרמב"ם דמה חטאו המצרים והקב"ה גזר ועבדום וכו' ואמרת אליו שהוא תם ירא אלהים. דע בחזק יד במכות גדולות הוציאנו ה' ממצרים והגם שהוא גזר לכ"ע שרי ולהם שהם עבדים מחם ועבדים ליוסף הצדיק ע"ה אסור וז"ש מבית עבדים דייקא. וכבר כתבתי מזה בקונט' שפה אחת ושם הארכתי בס"ד:

**א"נ** אפשר במשז"ל כי שבט לוי לא נשתעבדו וא"כ לא היו צריכים לעשות פסח והיינו דקאמר מה זאת לפי תומו רמז זאת אשר ללויים כלומר למה חייבים שבט לוי לעשות פסח והוא שמע שטוב לדבר לשון קצרה הולך בתומתו קצר קצר שתי תיבות לבד מה זאת והוא לא ידע דהרב לתלמיד מדבר לשון קצרה אבל תלמיד לרב ידבר על דרך ש"יחו כי התלמיד מתבלבל באריכות. אבל הרב לא יתבלבל ואין לקצר כל כך. וז"ש ואמרת אליו כלומר הזהירות הזה לדבר לשוי קצרה הוא כשאתה הרב תאמר אליו תלמיד ומה גם כי הוא תם ויתבלבל. ושתי תשובות כה תדבר בקצרה כחדא שריין בדיבור אחד נאמרו. זה יצא ראשונה דאם ח"ו היו י"א שבטים נכנסים בש"ט ן'. הפעם ילוה גם שבט לוי דבכל מילי אזול בתר רובא. ורובא דרובא י"א שבטים בלכתם ילכו לסט"א גם אשו"ר נלוה עמם שבט לוי והיו גם הם בסכנה. וזאת שנית דהגם דלא היו משועבדים לא היו יכולים לצאת דתורת עבד עליהם וסתם עבד אשר במצרים לא יוכל לצאת כי עשו כשוף שלא יצא עבד משם לעולם וכתבו המפרשים דנקראת מצרים בית עבדים כי שם תהא מיתתם שם תהא קבורתם ת"ש ואמרת אליו בחזק יד כלומר בקושי והיינו דקאמר בחזק יד הוציאנו כי כבר היינו מוטמעים בש"ט ן'. ואם ח"ו היה כזה גם שבט לוי היו מסוכנים שאינם יכולים לצאת ממצרים. וז"ש הוציאנו ה' ממצרים ועוד מבית עבדים דמצרים נק' בית עבדים שאינם יכולים לצאת העבדים משם וגם שבט לוי תורת עבדות עליהם ולכך לא ללויים לחם כי אם לאכול מצה ולהודו' לשם ה' ככל חקת הפסח. [וכיוצא בזה תירצתי בדרושים למה שכתבו המפרשים דספרד ואפריקה לא היו תחת ממשלת אחשורוש וא"כ יש לחקור דלא יהיו חייבים בפורים אכן אם ח"ו היתה גזירת המן גם הם היו מסוכנים ועוד שחייבים בעבור אורות הגדולים שנתגלו למעלה ועוד הארכנו שם בס"ד]. ועוד זאת יתירה יטמין ברמ"ז כי היתה הגאולה ע"י אורות גדולים שנגלו

מסטרא דבינה גדולי גדולים כנודע ולכך גם שבט לוי חייבים לכבו"ד ולתפאר"ת שמ"ו הגדו"ל וז"ש בחזק יד הוציאנו וזה ע"י הארות עליונות הפלא ופל"א וע"כ גם הם חייבים יפסח"ו וירננו:

**פסקה ה**

**ושאינו יודע לשאול וכו' בעבור זה וכו' בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך**. אפ"ל במ"ש הגאון מהר"ר יחזקאל ז"ל בס' צל"ח בשיטתו לפסחים על סוף דף קי"ו במ"ש כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא י"ח ואלו הן פסח מצה ומרור ופירש ז"ל דיש אומרים דהגם דהוא יתברך גזר ת' שנה מ"מ קושי השעבוד השלים וי"א שהנשאר מזה היו ד' גליות ויש להכריח דהעיקר הוא כמ"ד דקושי השעבוד השלים מדנקט מצה ומרור הוא סי' חירות ואי אמרת דנשלמו הת' שנה בד' גליות הול"ל מרור ומצה. אך מחמת דעיקר הגאולה היה משום קושי השעבוד להורות זה אמר מרור באחרונה הרומז לקושי השעבוד שהוא עיקר הגאולה וז"ש לא יצא ידי חובתו דייקא ע"ש באורך. ומשום דיש סברא דהמצה זכר לעבדות לכך אמר בעבור זה דמצה ומרור מונחים ואמר עשה ה' לי בצאתי ממצרים דבין המצה בין המרור היו סימני חירות המצה על שם שלא הספיק והיה חירות והמרור סיבת החירות דקושי השעבוד השלים ומשו"ה כריך ותני להו בהדי הדדי ואמר בעבור זה דפסח מצה ומרור במעמד שלשתן הן חירות וז"ש בעבור ז"ה דכלהו כחדא חשיבי והן סימני חירות ובהכי א"ש מ"ש פסח מצה ומרור דמרור באחרונה לומר דעי"ז היתה יציאת מצרים דקושי השעבוד השלים ודוק:

## מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו

**פסקה א**

**מתחילה עע"ז היו אבותינו ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו וכו'**. אפשר דקרבנו לעבודתו במה שהשרה שכינתו בתוכנו דהשראת שכינה גורם ליראה את ה' דאע"ג דאיהו לא חזי נשמתיה חזי כמו שאמרו משם הרב מהר"א מונסון ז"ל דזה טעם השראת שכינה בתחתונים. ועכשיו קרבנו ר"ת גימט' אמס"ה רמז לדור אנוש מבול סדום הפלגה שהיו מתבררים במצרים ומתבררים והולכים עד שיבא משיח כמ"ש בקונט' שפה אחת בפסקת הא לחמא עניא מס' קדמון כ"י. וזה רמז ר"ת ועכשיו קרבנו ר"ת גימ' אמס"ה שה' ברחמיו קרבנו לבררם מנחש גי' קרבנו וכשישלם הבירור יבא משיח גימט' קרבנו ומן נחש יחתוך נ' ויהיה מי ומי עם שח הנשאר מנחש יהיה משי"ח כמ"ש במ"א וכל זה רמוז בתיבת קרבנ"ו לעבודתו:

**ובפ**' ערבי פסחים דף קי"ו תנן מתחיל בגנות ומסיים בשבח ואמר רב מתחיל בגנות

מתחילה עע"ז ושמואל אמר מתחיל בגנות עבדים היינו ואפשר במה שפירשתי בעניותי מ"ש ואקח את אביכם את אברהם וכו' דהיינו שבדור הפלגה הפריד הקב"ה הנשמות הטהורות ונתנם באוצר בפ"ע ונשמות ע' אומות באוצר אחר כמ"ש מז"ה ז"ל משם חכמי האמת וזה היה בימי אברהם אע"ה. ובו בפרק דני' הקדו' של אדה"ר אכתי פשו וצריך לבררם אמר לו הקב"ה כי גר יהיה זרע"ך לברר ני' אדה"ר וזהו גלות מצרים וז"ש ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר ואולך אותו בכל ארץ כנען דנשמות ישראל נפלו לחלקו יתברך וכן ארץ ישראל נפלה לחלקו יתברך ולכן אברהם ראש הנשמות הטהורות מאוצר הטוב הוליכו בארץ שהיא חלקו יתברך האי דישנא להאי פרדישנא וזה טעם דיעקב ובניו ירדו מצרימה. ולכן רב סבר דהיינו מתחיל בגנות לא בגנותן של ישראל אלא גנות תרח. ואז בירר אברהם ונשמות ישראל וחל עליהם חובת בירור ני' הקדושה מאדה"ר והיינו גנות ממש כי עבדים היינו הוא צער העבדות והול"ל מתחיל בצער ומסיים בריוח או מתחיל בעבדות ומסיים בחרות. ושמואל סבר דמה לנו להזכיר קודם דור הפלגה ויחנו בתרח לכן פירש עבדים היינו דגם בזה איכא עע"ז כמו שיתבאר דאמרו רז"ל גוי מקרב גוי מה הללו עע"ז וכו' ונמצא דבאומרו עבדים היינו רמוז בהעלם שעע"ז ואיכא צער וגנות:

**פסקה ג**

**ברוך שומר הבטחתו לישראל ברוך הוא שהקב"ה מחשב את הקץ לעשות מה שאמר לא"א בין הבתרים וכו'**. אפשר דהיה ס"ד דמאחר דהקב"ה אמר לאאע"ה כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם א"כ היה עבדות מצרים מוטל על ישמעאל ועשו שהם זרע אברהם ויצחק ולא נשתעבדו. וס"ד לומר ע"ד מאן דאית ליה סיסיא ברחמי מסיק. אמנם כל זה לטובת ישראל שהם זרע קדש וישמעאל ועשו אינם קדש והם סיגי ופסולת אברהם ויצחק ולא מקרי זרע כשר. והשתא לפי מה שהקדים ואקח את אביכם דהבונה דבדור הפלגה נפרדו הנשמות הטהורות באוצר אחד ובו בפרק חל על זרע קדש לברר ניצוצי הקדושה מאדה"ר ממילא רווחא דזה מוטל על ישראל דוקא שהם נשמות קדושות שיבררו ני' הקדושה ולא על ישמעאל ועשו שהם סט"א. ואדרבא חיובא רמיא עלן לברך ברוך שומר הבטחתו לישראל להוציאם מהגלות ברוך הוא דעבוד טצדקי להשלים הבירור ע"י גילוי שכינה כמש"ל לעשות מ"ש וכו' ומייתי קרא ידוע תדע וכו' דכתיב כי גר יהיה זרעך וישמעאל ועשו לא איקרי זרע כדכתיב כי ביצחק יקרא לך זרע. ובס' פענח רזא פ' וירא כתב ביצחק גימט' רדו לומר דמשנולד יצחק התחיל חשבון ת' שנה באופן שעל ידי כן לא נשתעבדו כי אם רד"ו וכו' ד"א ב' יצחק בן שני יצחק וכו' ע"ש. ואפשר לרמוז במאמרם ז"ל דיצחק

נתן ש' מישחק ולקח צ' להקל מעליהם הגלות ונשארו רדו ההפרש שיש בן צ' לש' כמו שהבאתי אני עני בראש דוד פ' שלח וזה רמז לו הקב"ה דע"י יצחק שיתן ש' ויקח צ' לא ישארו כי אם רדו שנה. עוד אפשר לרמוז במ"ש חכמי האמת דיצחק כשנולד הי"ל נפש נוקבית ובעקידה פרחה ונכנסה באיל והוא באה לו נשמה דדכורא. וזה רמז כי ביצחק שני יצחק כלומר יצחק שני אחר העקידה כי נפשו הראשונה נכנסה באיל ונשחטה.

**והנה** כעת בא לידי ס' ברית מטה משה ועכשיו שבא לידי אגב ריהטא ראיתי ?מ"ש בפסקא זו והרב ז"ל מאריך בהצעות ?והקדמות ואני עני ממנו נקח דרך קצרה ופשוטה דרש"י כתב וירעו לנו ולאבותינו שהאבות מצטערים בקבר וא"כ לכך יצאו בחצי זמנם כי מה שהאבות נצטערו בקבר הו"ל כאלו נשתעבדו ונחשב להם שני גלותם כפלים וז"ש שהוא מחשב את הקץ שנאמר ידוע תדע הכפל שתדע בקבר זהת"ד בקיצור גדול. ולפי דרכו אפשר לרמוז שהוא מחשב את הק"ץ ר"ת צער האבות קבורים.

**ועפ"ז** אפשר לרמוז בפ' כי בחדש האביב יצאת ממצרים ובפסקת אראב"ע לעיל כבר כתבתי רמז זה ועתה נאמר בסגנון אחר כי בעבור גלות השכינה וצער האבות וי"ב שבטים בקבר יצאו בחצי זמנם דצער האבות וי"ב שבטים בקבר נחשב כאלו נשתעבדו הם ונחשב שני גלותם כפלים ונלוה כביכול גלות השכינה וזה רמז בחדש האביב. ה' ורמז לשכינה אב רומז לג' אבות. י"ב לי"ב שבטים שנצטערו בקבר.

**פסקה ה**

**היא שעמדה לאבותינו ולנו**. פי' רבינו האר"י זצ"ל דעל שכינת עזנו קאמר. ולפי מה שפירשנו בעניותנו ברוך שומר הבטחתו דעביד כל טצדקי להשלים הבירור א"ש דקאמר בהעלם היא שעמדה דע"י גלוי שכינה נתבררו כל הני' ועי"ז נתעוררנו ביראה. ובזמן הגלות כ"י היא עמנו לשמרנו.

**ולפי** מ"ש בסמוך דרמז על האבות שנצטערו בקבר יומתק מה שרמזנו בקונט' פה אחד כי ר"ת עומדים עלינו לכלותינו גי' מקל ס"ת אברהם יצחק וישראל. ולפי דרכנו רמז היא שעמדה על השכינה כי בזמן שאדם מצטער מה הלשון אומרת קלני מראשי וכו' כביכול גם עומדים עלינו לכלותינו ר"ת גי' מקל רמז לאבות [שהוא ס"ת אברהם יצחק ישראל] כי הם מצטערים בקבר. ושתים זו צער השכינה כביכול וצער האבות הני מיגנו שהקב"ה מצילנו מידם.

## ארמי אבד אבי

### פסקה ב

**צא ולמד**. דרך צחות אפשר צא מענין מצרים ולמד מאי דשייך וכריך ותני באותו ענין מצרים כי הכא שיצא לענין לבן ואגיד ביצ"מ ואמר שפרעה לא גזר אלא על הזכרי' וזה אין צורך ללבן אמנם אמר זה כדי שיהא נחשב הכל ספור יצ"מ. ורמז שמזה גם כן תלמוד כמה דברים אחד דפירוש וכל המרבה לספר ביצ"מ הרי זה משובח היינו וכל המרבה שמביא ענין אחר ומערב יצ"מ הרי זה משובח. והשני דמחשבה רעה בגוים מצרפה למעשה מלבן שבקש ולא עלה בידו שום דבר ונאמר ארמי אובד אבי. שלישי מה גדלו רחמיו יתברך שגם הסט"א שהיא בתוקף גדול וחזק כל מה שחושב הרשע לא יעלה בידו ואדרבא מאבד מה שיש לו כי לבן בקש לעקור את הכל ותהי להפך שיעקב אע"ה לקח לאה ורחל שתי טיפות קדושות מאדה"ר כמ"ש גורי האר"י זצ"ל וצאן לבן שהיו בהם נשמות קדושות לקחם יעקב אע"ה כמ"ש הרב נזר הקדש ז"ל מהמקובלים כמ"ש בקונט' דבש לפי מערכת צד"י אות ט"ו. וזה רמז במ"ש עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם כי תיבת מידם נראית יתירה. אמנ' רמז דהם עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם לא מיבעיא כי לא יכלו להזיקנו אלא הקב"ה מצילנו ממה שכבר יש בידם מניצ' הקדושה חיל בלע ויקיאנו וז"ש מידם ומייתי ראיה מלבן דבעי קרני ואודני דהוו ליה גזיין מיניה ומאי דכתיב ויהי כשמוע לבן את שמע יעקב וירץ לקראתו השמיעה ההיא לרעתו וזהו וירץ לקראתו לנגדו שלקח לאה ורחל וצאנו:

**ואפשר** לרמוז צא ולמד מה ר"ת גי' קול בסוד קול ודבור ולכן כל מחשבות לבן הבל המה וכן ר"ת בקש לבן הארמי הבל שחשב לריק והבל.

**ארמי אובד אבי**. אמרו בספרי מלמד שלא ירד יעקב לארם אלא לאובד ומעלה על לבן כאלו איבדו ופירשו הרב הגדול מר מחותננו ז"ל בפירושו שכשהלך היה כשה אובד אלולי שהקב"ה הצילו וכו' והביא שהרב הגדול מהר"ר סלימאן ז"ל גריס אלא ליאבד מן העולם. ואני בעניי לא נחה דעתי הקצרה שיעקב אע"ה הלך ובדעת היה ליאבד ח"ו אחר שהלך לקיים מצות אביו ואמו והובטח מה' והנה אנכי עמך וכו' והשיבותיך וכו' והגם שאח"ך היה ירא היה אחר ששהה כל כך אבל אחר ההבטחה תכף הוא דבר קשה. ועוד היה ירא תינח. אבל שלא ירד אלא ליאבד הוא דבר קשה מאד. ועוד מאי קאמר מלמד שלא ירד יעקב וכו' מאי תלמודא:

**אמנם** ראיתי בילקוט דגריס הכי מלמד שלא ירד יעקב לארם אלא לאבדם ומעלה על לבן כאלו איבדו. ונראה דגירסא זו נכונה כמו שאפרש דהנה התנא קשיא ליה דמה לו

למביא בכורים לומר ארמי אובד אבי ותו מה קשר יש עם וירד מצרימה. ותו הול"ל ארמי אובד לאבי דהוא לשון מבורר. אך עתה יש לפרש דאבי אובד הארמי. ולכן דריש דתרתי איתנהו מלמד שלא ירד יעקב לארם אלא לאבדם ליטול תפארתם והדרם רחל ולאה שהם טיפות אדה"ר שעשק הסט"א וגם נשמות ישראל אשר היו בצאן לבן וכך עשה והגם דהוא היה בדעתו לישא רחל ולבן רימהו הכל היה לתועלת יעקב ורימה עצמו. ויעקב היה בדעת ללקט אורות סתם. ולכן כתיב ארמי אובד אבי דיש במשמעו אבי אובד הארמי. וכתיב באופן זה דלבן בקש לעשות ולא עשה ומחשבתו הרעה מעלה עליו כאלו עשה כי כן היא הדבר בב"נ. וא"ש הכתוב דמביא בכורים הולך ומזכיר חסדי אבות בכח עליון דיעקב אע"ה איבד לארם שלקח כל טובם רחל ולאה ונשמות ישראל. וזה הטעם וירד מצרימה לברר ני' הקדו' ועי"ז ויהי שם לגוי גדול עצום ורב והן הן ניצוצות הקדושה אשר היו מבררים ומכח זה זכינו לארץ ישראל וזהו ראשית פרי האדמה. וא"ש בריתא דספרי מלמד שלא ירד יעקב אלא לאבדם וכן עשה. ומעלה על לבן כאלו איבדו שביקש לעקור הכל דב"נ מחשבה רעה כמעשה. ויעקב אע"ה הנה שכרו על אשר הציל כל טוב נשמות קדושות שהיו שם:

**פסקה ג**

**וירד מצרימה אנוס על פי הדיבר**. אפשר כי מצרימה בגימטריא שכינה לרמוז דהשכינ' ירדה עמו במש"ה אנכי ארד עמך ואמרו רז"ל דהו"ל כאלו היה באר"י. ואע"ג דהשכינה עמו וחשיב כאלו הוא בארץ עם כל זה ויגר שם מלמד שלא ירד להשתקע אלא לגור שם דהגם דבשתים עלתה לו אי לנוגע לגוף בנו מלך והוא שקט ושאנן מכל צד ואלו השנים נקראו חיים כמש"ה ויחי יעקב שבע עשרה שנה וכמו שאמרו רז"ל. ואי לנוגע לנפש רוח הקדש חופף עליו כל היום ושכינה עמו והוא עשה בדבר ה' שאמר אנכי ארד ואנכי אעלך ויוסף ישית ידו וכו'. ועכ"ז ויגר שם חשב כי גר הוא כדי שיתקיים בצד מה כי גר יהיה זרעך ואלו השנים יעלו בחשבון שני הגלות:

**א"נ** אפשר לרמוז במ"ש הרב מהר"ש יפה ז"ל ביפה מראה פ"ט דכלאים דהגם דארונות הבאי' מחו"ל לארץ קרי עלי' ויבואו ויטמאו שאני יעקב אע"ה ויוסף הצדיק ע"ה דהיו בחו"ל באונס ע"ש. ולפי האמור עוד זאת יתירה ביעקב אע"ה דהיתה שכינה עמו וחשיב א"י וז"ש וירד מצרימה אנוס ועוד מצרימה גימטריא שכינה שהיתה עמו. ומטעם ויגר שם מלמד שלא ירד להשתקע שיקברוהו שם הגם דה' א"ל ויוסף ישית וכו' היה בדעתו דכשיפטר יעלוהו לא"י. וזהו מלמד שלא ירד להשתקע דמלמד דין דאי לא יש א' מטעמים אלו אין להביא ארונו לא"י:

**א"נ** אפשר לרמוז כי אנוס גימט' קי"ז על פי גימט' ק"ץ. הדבר גימט' רדו עם הכולל שם רמז דקי"ז שנים היה שעבוד לבד כי אחר פטירת לוי שנפטר אחרון לשבטים עד צאתם היו קי"ז שנה כמ"ש בסדר עולם וזה רמז דאחר קי"ז שני שעבוד קץ גאולה ומשבא יעקב אע"ה היו רדו שנים:

**פסקה ד**

**במתי מעט כמו שנאמר בע' נפש ירדו אבותיך מצרימה ועתה שמך ה"א כככבי השמים לרוב.** יש להבין בהאי קרא דאיך קאמר ועתה שמך כככבי השמים לרוב הרי בימי משה רבינו ע"ה נמנו ונודע מנינם ששים רבוא וכו'. ועוד דהול"ל ירדו אבותיך וישימך ה"א כככבי השמים לרוב ותיבת ועתה יתירה. ואפשר במ"ש פ"ב דיומא כתיב והיה מספר וכתיב אשר לא ימד ולא יספר ל"ק כאן כשעושים רצונו של מקום כאן כשאינם עושים רש"מ וחקרו כת הקודמין דהלא הבחירה היא ביד האדם. ואם כל ישראל יהרהרו תשובה בשעה אחת א"כ נמצאו עושים רצונו של מקום ובה שעתא איך יתכן דהיה נודע מספרם ותכף יתקיים אשר לא ימד ולא יספר. וניחא להו כי כשאינם עושים רש"מ כשנמנה אותם יהיה כל א' לאחד ויהיה להם מספר. אך כשעושים רש"מ כל א' חשוב כהרבה אנשים וכמ"ש ז"ל דיאיר בן מנשה היה שקול כרובה של סנהדרין וכיוצא אמרו שקול משה כנגד כל ישראל וכן על זה הדרך וזה המספר יעלה לחשבון גדול ואם כן הנה אמת כי ברגע שנעשה תשובה תכף ומיד כן ירבה מספר בני ישראל מאד מאד אשר אין להם מספר כי כל אחד יהיה מספרו סך מה לפי חשיבותו כשיעור דבקותו והכנעתו והארת נשמתו ושפיר קאמר אשר לא ימד ולא יספר כשעושים רצונו של מקום:

**אמור** מעתה זה כונת הכתוב בע' נפש ירדו אבותיך מצרימה. ועתה אין ועתה אלא תשובה אם תשוב ישראל שמך ה' אלהיך שמך מלשון שומא כמשז"ל אל תקרי ושם דרך אלא ושם כל השם אורחותיו וכו' וז"ש שמך יעשך שומא כככבי השמים לרוב שכל א' יעלה מספרו ככמה אנשים לפי חשיבותו באופן שתהיו כככבי השמים לרוב. וזו השומא ליתּ דין בר נש יכול לעשותה בלתי ה' לבדו כי הוא היודע כל שבערכין נדון לפי כבודו כן יתן לידידו. ורמז כי ישראל בנים לה' לקבה"ו השמים בסוד ויתן אותם אלהים ברקי"ע השמים כמ"ש בזהר הקדוש פרשת ויקרא דף י"ב ע"א. לרוב בגימטריא רחל כנסת ישראל (כאלו כתיב מלא עד"ש רבינו האר"י זצ"ל בתיב' צפנה) כביכול. ואמר בע' נפש להורות דע' נפש שרש הקדושה נפש אחד אחדות גמור כמ"ש בזהר הקדוש ירדו אבותיך מצרי"מה גימטריא שכינה דכביכול שכינה עמהם. ועל ידי זה ועתה שמך

וכו' כמו שנתבאר. וא"ש מ"ש המגיד במתי מעט כמ"ש בע' נפש שהיו שרש הקדושה ואחדות גמור:

**פסקה ה**

**לגוי גדול מלמד שהיו ישראל מצויינין שם**. אפשר לומר דמלמד ר"ל בא ללמד דין דדבר הניכר אין לו ביטול וכן ישראל היו ניכרין ואין להם ביטול בע' אומות כמ"ש בפני דוד ומזה יוצא דין דדבר ניכר אין לו ביטול:

**א"נ** אפשר לרמוז בפ' ויהי שם לגוי גדול עצום ורב במ"ש פ"ק דיבמות דאע"ג דב"ה רובא עשו ב"ש כדבריהם דב"ש מחדדי טפי וז"ש לגוי גדול מסיבת היותו גדול באיכות מצד מעשיו ונשמתו אף שהגוי במספרם הן רבים עתה עם הארץ מצד איכותם חשוב גוי עצום ורב וחשיב כרבים. ולדעת הרמב"ן דזה לא נאמר ביחיד נגד רבים ואם הוא יחיד מומחה ורב גדול וחלק עם שנים אין הלכה כמותו. אבל כשאינו יחיד וחלקו עם רבים מהם אז אמרינן הלכה כמחדדי טפי ומשו"ה הוצרך בת קול דהלכה כבית הלל. לפ"ז דייק ויהי שם לגוי שהם הא מיהא רבים אז אם הוא גדול באיכות ומחדדי טפי משוי להו רבים וז"ש עצום ורב:

**פסקה ו**

**ורב כמו שנאמר ואעבור עליך וכו'**. אפשר לומר בפ' אלו ונקדים ענין אחד מחודש אשר לא שיערנוהו בקונטריסנו הפוסחי"ם על שתי הסעי"פים דרושי שבת הגדול ופירושי ההגדה בס"ד והוא דיש לחקור כמה חקירות. א. דלפי מ"ש רבינו האר"י זצ"ל גלות מצרים לברר ני' הק' שנפלו במצרים ערות הארץ מאדה"ר וז"ש כי גר יהיה זרעך וכהנה וכהנה כמה רמזים כגון ואחרי כן יצאו ברכוש גדול ני' הק' ולזה נצטוו לא תוסיפו לראותם כי לא נשאר ני' הק'. והרי בזהר הקדוש קרי בחיל דגלות מצרים היה בעבור מכירת יוסף. ב. אם היא בעבור מכירת יוסף מדוע לא נשתעבדו שבט לוי דהוא ושמעון היו עיקר ענין יוסף. ג. אמאי נשתעבדו שבט אפרים ומנשה ובנימין דליתנהו במכירת יוסף. ד. מאמר רז"ל דיצחק נתן אות ש' משמו ולקח אות צ' לקצר גלות ישראל והיו צריכים לנכות רד"ו מת' ולישב ק"ץ בגלות ותהי להפך ישבו רד"ו וחסרו ק"ץ. ה. קרא בהדיא כתיב ומושב בני ישראל אשר ישבו בארץ מצרים ת"ל שנה וזה מוכיח דהיה לקיים גזרת בין הבתרים. ו. דאם לא עשו העגל לא היה עוד גלות כמשז"ל ואם הגלות בעבור מכירת יוסף א"כ גזרת בין הבתרים לא נתקיימה כלל. ז. דאם הוא בעבור מכירת יוסף למה יעקב אע"ה הוצרך ללכת למצרים ולישאר שם עד יום סלוקו ונצטער על זה יעקב אע"ה מאד. ח. דאמאי היו ביזת מצרי' וביז' הים. ט. בקריעת ים סוף אמרו רז"ל דהיה בזכות אאע"ה דבקע עצי עולה. ואמרו רז"ל הים ראה וינוס ארונו של יוסף ראה

ואמאי אצטריכו תרתי. י. משז"ל דהעבדות כיפר יוסף ונשאר השעבוד ואם גלות מצרים בשביל גזרת בין הבתרים ניחא דכתיב ועבדום וענו אותם אבל אם הוא בעבור מכירת יוסף למה הוצרך יוסף לזה. [יא. אם הוא בעבור יוסף אמאי הוצרכו לפרות ולרבות כ"כ. י"ב. אמרו רז"ל בביזת הים נתקיים ואחרי כן יצאו ברכוש גדול. י"ג. ועוד מ"ש בבקשה מכם שאלו כדי שלא יאמר אותו צדיק ואפי' לא יאמר צריך לקיים. יד. אמאי הוצרך בתורת שאלה. טו. אעיקרא מה שנתן יצחק אות שין וכו' מה יש לו במכירת יוסף ובדרוש לשבת הגדול שדרשתי אחר זה הארכתי עוד וגם בישוב הדברים וביאור כמה כתובים בס"ד]:

**ולישב** הכל אפשר לומר דזרע אברהם נתחייבו בגזרת בין הבתרים ואח"ך נתחייבו השבטים על מכירת יוסף הם וזרעם. והקב"ה ברב רחמיו כי רחום הוא ריחם עליהם שיהא גלות מצרים עולה לכאן ולכאן לקיים גזרת בין הבתרים ובשביל מכירת יוסף דגזרת בין הבתרים מידי הוא טעמא לברר ני' הק' שנפלו מאדה"ר. הא כיון דמשתעבדים בשביל מכירת יוסף ממילא נפקי ני' הק' מאדמת בני חם. ונמצאו עושים שניהם בבת אחת. מקיימים גזרת בין הבתרים ולוקים על מכירת יוסף. והנה כי כן בעבור יצחק שנתן אות ש' ולקח אות צד"י נתכפרו רד"ו שנה של גלות ונשארו ק"ץ שנים בשביל גזרת בין הבתרי'. אמנם באשר על מכירת יוסף חייבים גלות רדו שנה כמו שביאר בזהר חדש לכן הגם דמשום גזר' בין הבתרים הגיע זמנם בק"ץ שנה. לכבוד יצחק אע"ה לא יצאו דמשום מכירת יוסף חייבים רד"ו שנה לכן השלימו רד"ו שנה ומכללם הק"ץ של גזרת בין הבתרים ויצאו ברד"ו:

**ועם** האמור נתישבו כל החקירות דעיקר גלות מצרים בעבור גזרת בין הבתרים והוא יעלה גם כן בעבור מכירת יוסף. ולכן שבט לוי לגיון של מלך לא נשתעבדו ואהני' להו גם בעבור מכירת יוסף דהקדש מפקיע מידי שעבוד. ובנימין מנשה ואפרים נשתעבדו בגזרת בין הבתרים. והגם דבק"ץ שנים נשלמה גזרת בין הבתרים מ"מ כיון דאעיקרא זה שויתר רד"ו שנה היה משום חינא וחסדא וכבר מיהוי הוו נשארים גם הם בנימין מנשה ואפרים עד מנין רדו. ואם לא נעשה העגל היה חירות גמור כי כבר יצאו י"ח גזרת בין הבתרים. ומשו"ה נצטער יעקב אע"ה כי לו אד"ם הוא והגלות להוציא לאור ניצוצי אדה"ר. ולכן יוסף נפש אדה"ר כיפר העבדות. ולפי שיוסף נפש אדה"ר נתחייבו גלות בעבורו. ומה שהיו בגלות בגזרת בין הבתרים כיון שהיה לברר ני' אדה"ר ויוסף נפש אדה"ר עלה לכאן ולכאן כיון דגם הם היו מתקנים לנפש אדם על ני' קריו. ולכן היו שתי ביזות מצרים וביזת הים על שני מיני עבדות גלות בין הבתרים ועבדות בעבור

מכירת יוסף. ולפי שנתקיים בהם גלות בין הבתרים הנאמר לאברהם אע"ה וגלות מכירת יוסף אהני זכות אברהם אע"ה וזכות יוסף לקריעת י"ס:

**וזה** אפשר דהקב"ה הודיע הכל לאברהם אע"ה ולכן כתיב ידוע תדע כי גר יהיה זרעך כפל ידוע תדע אפשר דרמז לו דיתחייבו שני גליות א' על ניצוצי אדה"ר וא' על מכירת יוסף. ואפשר שזה רמז מ"ש הכתוב שמור את חדש האבי"ב ר"ת ברית בין הבתרים איבת יוסף:

**ועתה** נבא לקראין ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך בתשלום הק"ץ שנים כי נשלמה גזרת בין הבתרים ויצאו ני' הקדושה וז"ש רבבה כצמח השדה נתתיך שהוא לברר ני' הקדושה ותרבי ותגדלי וכו' שנתבררו ני' הק' ועלו למקומם ובאו דרך גבר. ואחר זה תשלום העבדות בעבור מכירת יוסף ואעבור עליך ואראך והנה עתך עת דודים בהשלים רד"ו. וזה יש לרמוז בפנים אחרים ודוק הטב:

**פסקה ז**

**וירעו אותנו המצרים ויענונו ויתנו עלינו עבודה קשה**. אפשר לומר בפסוק וירעו אותנו נמשך למ"ש ויהי שם לגוי גדול עצום ורב ונתקנאו בנו מאד לראות ריבויינו וכו' וכנגד ויהי שם לגוי גדול וירעו וכנגד עצום ויענונו שהיינו בריאים ובעלי כח דזה מורה ועצום לכך ויענונו להתיש כחנו להטיל חלשי"ם. וכנגד ורב ויתנו עלינו עבודה קשה למעטנו:

**וכלפי** מ"ש בסמוך דהיינו בגלות משום גזרת בין הבתרים ומשום מכירת יוסף אפשר לרמוז וירעו אותנו המצרים בשני רעות ויענונו על גזרת בין הבתרים ויתנו עלינו עבודה קשה על מכירת יוסף הצדיק ע"ה:

**וירעו אותנו המצרים כמ"ש הבה נתחכמה לו וכו'**. אפ' לרמוז במ"ש גמירי דלא כליא שבטא וזה רעתם הב"ה גימטריא י"ב אלו הי"ב שבטים דרוצה ה' להעמידם נתחכמה לו ית' לבטלם. ואפשר הבה רמז לע"ז כמ"ש הבה נבנה לנו עיר ובזה נתחכמה לו ית' לכלותם שנשתדל שיעבדו ע"ז ואז ימאסם ה' ונכלם מן העולם. וז"ש וירעו אותנו שהשתדלו שיעבדו ע"ז. ואח"ך יכלו לשלוט ויענונו והיינו דקאמר וירעו כמ"ש הבה נתחכמה לו הבה לשון ע"ז והיינו וירעו שעשו אותנו רעים לעע"ז. והיינו דקאמר ויענונו כמ"ש למען ענותו בסבלותם וכתב הרב שבלי הלקט יש מפרשים בסבלות עבודה זרה שהיו משתעבדין אותם לע"ז כמה דתימא יסבלוהו על כתף ישאוהו עכ"ל והכונה לדרכנו למען ענותו במה שאנסוהו בסבלותם של ע"ז ובזה יכלו לענותו:

**פסקה יא**

**ונצעק אל אלהי אבותינו וישמע ה' את קולנו וירא את עניינו וכו'**. אפשר להסמיך בכתוב מה שראיתי להרב הגדול מהר"ם ן' חביב זלה"ה בדרשותיו כ"י פ' וארא שפירש בשם

הרב הגדול מהר"א מונסון ז"ל על ואתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי כלומר עד עתה לא היו דואגים על גלות השכינה שהיא עמם בגלות אלא ותעל שועתם אל האלהים מן העבודה אך עתה ראה ראיתי את עני עמי וכו' וארד להצילו יען וביען ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי כלומר שצועקים על גלות השכינה ועפ"י כונה זו פירש הרב הגדול מהר"ר שמואל גארמיזאן זלה"ה משכ"כ ירמיה סי' י"א ועתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה כי אינני שומע בעת קוראם אלי בעד רעתם דייקא עד כאן דברי הרב מהר"ם ן' חביב ז"ל בדרשותיו כ"י:

**ולפ"ז** אפשר לפרש בכתוב הזה ונצעק אל ה"א אבותנו כלומר צעקנו במה שנוגע אל ה' דהיינו בעבור השכינה שהיא בגלות ולא כיוונו על עצמנו ולכן וישמע ה' את קולנו וירא את עניינו דכביכול הוא שמע וראה בצערנו ויוציאנו ה' ממצרים וכו'. ודרך הרב מהר"א מונסין ז"ל כתוב אצלנו בסגנון אחר משם הרב מהר"ש פרימו ז"ל:

**א"נ** אפשר לרמוז וישמע ה' את קולנו וירא את עניינו וכו'. ונקדים חקירה אחת ששמעתי כי אמרו רז"ל דאם ח"ו היו שוהים עוד היו נכנסים בש"ט ו' ולא היה עוד תקומה וגם אז"ל דהיו עע"ז. כל קבל דנא אמרו רז"ל שהיו מבררי' ניצוצי הקדושה שהיו במצרים ועי"ז היו פרים ורבים מאד מריבוי ני' הק' שהיו מבררים. ואיך יכונו יחדיו הדברים האלו לעע"ז ולברר ני' הקדושה. ואפשר לומר כי הגלות היה לברר ני' קרי דאדה"ר וכמ"ש לו כי גר יהיה ז"רעך וע"י העבדות ועינוי בחמר ובלבנים היו מתבררים ניצוצי הקדושה שלא מדעתם מאיליהם בכח השכינה ובכח נשמתם הקדושה אשר בקרבם ולכן היו בגלות וזה היה נעשה לאט לאט מאיליו ומעצמו ומתקנים בחי' היסוד. והגם שהם היו חוטאים מצד אחר לעע"ז וכיוצא היו פוגמים במקום אחר ובחינה אחרת. ולפי רוב השנים ורובי רבבות העושים היו נטמעים בש"ט. ואם ח"ו היו שוהים נכנסים בש"ט ן' ואז לא היה תקומה כי גם כל מה שנתברר היה הולך לסט"א. והברורים היו תלויים ועומדים עד גמר הדבר. וכל תקון הוא בחינה אחת וכל פגם הוא בבחינה אחת. והם היו מתקנים בחינת היסוד ופוגמים במדה אחרת. אך אם ח"ו היו נכנסים בש"ט ן' אז היה נאבד הכל. ודומה לאדם שבא בגלגול לתקן עון אחד שעשה ועשה והצליח לתקן אותו עון ומה שפגם בעונו. ומצד אחר הי"ל איזה חטאים. דהעון אשר בעבורו בא לתקן הוא מתוקן. והחטאים אחרים שעשה ופגם במקומות אחרים יענש עליהם ככל אשר ישית יוצר בראשית. ואפשר שזה רמז הכתוב ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים הכונה ראה ראיתי שתי ראיות סתרא"י נינהו אחת את עני עמי עניות הנפש שעע"ז. אשר במצרים שהם מבררים ני' הק' אשר במצרים ערות הארץ אך הוא בלי ידיעתם וממילא

נפקי. ואת צעקתם שמעתי מפני נגשיו כי ידעתי את מכאוביו שח"ו כבר קרובים ליכנס בש"ט ן' וארד להצילו מיד מצרים שלא יכנסו לש"ט ן' ויתקיימו הברורים ולהעלותו רמז לעליות ני' הק'. וזה אפשר בקראין וישמע ה' את קולנו וירא את עניינו הכונה וישמע ה' את קולנו שלא פגמנו הדיבור ואדה"ר לא פגם בקול ולא דיברנו לה"ר וירא את עניינו פרישות ד"א ושמרנו ברית המעור. ובכח זה ואת עמלנו אשר בעבדות ביררנו ני' הק' ואת לחצנו שחטאנו בע"ז והיינו נטמעים והיה הולך לאיבוד הכל ויוציאנו ה' ממצרים מן הקליפה ביד חזקה להכות לפרעה ולמצרים ונשארו הבירורים בתקון:

**ועוד** יש להוסיף בישוב החקירה הנזכרת בהקדמה שכתבנו כמה פעמים בשמחת הרגל ובמקומות אחרים דבגזרת בין הבתרים נתן ה' את הארץ בתנאי גלות ארבע מאות שנה. ובמילה נתן את הארץ ע"ת שיקבלו אלהותו והו"ל כדין שתי שטרות היוצאים על שדה אחת דאי בעי בהאי גבי אי בעי בהאי גבי. ובמצרים היו לקיים שטר בין הבתרים בתנאי עבדות ת' שנה ויען לא מצו לקיים דהיו נכנסים בש"ט ן' לכן תפסו השטר של מילה בתנאי קבלת אלהותו. והנה כי כן יתישב יותר דלא היה עליהם עול אלהותו ותורתו, אך בעבור הע"ז דהיא מז' מצות ב"נ וכרובם כן חטאו היו נכנסים בש"ט ן':

**וזה** יש לרמוז בפסוק ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך בחמר ובלבנים ובשעבוד קשה לברר ני' הק' ואומר לך בדמיך חיי רבבה וכו' ותרבי ותגדלי וכו' ויצאו לאור ניצוצות הקדושה. ואת ערום ועריה מצד אחד עע"ז וכבר נכנסים לש"ט ן' ואבד הכל לכן ואעבור עליך וכו' ואכסה ערותך וכו' לכפר עונך ולהוציא לאור נשמתכם המוטמעת. ותהיי לי ודוק כי קצרתי:

**פסקה יב**

**ונצעק וכו' כמו שנאמר ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים וכו'**. אמרו רז"ל שנצטרע פרעה והיה שוחט ק"ן תנוקות מישראל בבוקר וק"ן בערב. ופירש הגאון מהר"ר העשל ז"ל דדייקי רז"ל מדכתיב וימת מלך מצרים דאין שלטון ביום המות וכמש"ה ויקרבו ימי דוד למות. ומדכתיב וימת מלך מצרים למדו שלא מת אלא נצטרע. וז"ש וימת מלך מצרים שנצטרע ולא מת ולהכי כתיב מלך מצרים עכ"ד. והנה בכתוב יש לדקדק דכתיב מן העבודה ולא כתיב על התנוקות. וידוע מ"ש הרב פרשת דרכים ז"ל ולפי פשטיה דקרא אפשר לפרש הכתוב כך וימת מלך מצרים שנצטרע והיה שוחט ש' תנוקות ביום ובהיות זה תלוי לחיי המלך ורפואתו לא צעקו בפרסום על זה רק ויאנחו מן העבודה. ויזעקו סתם. וכונתם על התנוקות אך היה הדבר בסוד. אמנם בהיות התנוקות

האלה רשעים וחל עליהם חובת בעור מה שזעקו על התנוקות לא עלה לשמים דהם ראוים לכך. אך ותעל שועתם מן העבודה, לא על התנוקות:

**פסקה יג**

**וישמע אלהים את נאקתם**. אפשר לרמוז דעל כן נתגלו ן' שערי בינה לגואלם וזה נ' של נאקתם אקת גימטריא אשר שהוא בבינה בסוד אהיה אשר. ובעבור השכינה אשר עמם הרומזת מ' של נאקתם. ויזכור אלהים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב שחיו תק"ב שנה גימטריא אשר עם הכולל וכל שנותם עבדו את ה'. [ובזכות שני חייהם שהם אשר עם הכולל נתגלו ן' שערי בינה הרומזים בתיבת אשר וז"ש אש"ר הוצאתיך מארץ מצרים ודוק היטב]:

**פסקה יד**

**וירא את ענינו זו פרישות ד"א וכו' ואת עמלנו אלו הבנים וכו'**. ואעפ"י שלא הועילו כלום הגוים מחשבה רעה הקב"ה מצרפה למעשה, והרי נחשב פרישות ד"א ואת הבנים שהשליכו ליאור להענישם:

**פסקה טז**

**ואת לחצנו זה הדחק כמו שנאמר וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים לוחצים אותם.** אפשר דהוצרך להביא הכתוב וגם ראיתי את הלחץ שיקשה על מ"ש ואת לחצנו דהרי כך גזר הוא ית' ועבדום וענו אותם ועינוי הוא זה אגב דוחקא אמטול הכי קאמר ואת לחצנו כמו שנאמר וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים. ובדיבור זה שתי תשובות אחד דלכ"ע שרי ולהו אסור שהם עבדים זרע חם לישראל זרע שם. וגם הם עבדים ליוסף שהחיים ברעב והנהיג מלכותם בצדק פ' שנה ואיך ישעבדו באדוניהם מכמה צדדים. ועוד שלא עשו לקיים גזרת הבורא אלא לשנאתם וקנאתם. ועוד לוחצים דעזרו לרעה ביותר. ועוד אותם ולא למצריים והלא בנין ערי מסכנות הוא תקון העיר מטעם המלך והו"ל להמון המצריים לשאת במשאם והרי לך כמה תשובות לחיוב המצריים:

**פסקה יז**

**ויוציאנו ה' ממצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה ובמורא גדול ובאותות ובמופתים**. המרבה לספ"ר ביציאת מצרים ימצא ה' מינים. יד חזקה זרוע נטויה מורא גדול הם ג' ובאותות מופתים שנים. והם כנגד ה' עילאה אשר נגלו ן' שערי בינה להוציאם. ולדברי המגיד לקמן דאמר ביד חזקה שתים וכו' הם עשרה. כנגד ה' עילאה. ה' תתאה:

**פסקה יט**

**ועברתי בארץ מצרים אני ולא מלאך וכו'**. דייק דהפרשה משה אמרה בלשונו והול"ל ועבר ה' וכו' כ"כ הרמב"ן בפירושו והרא"ם הקשה על דבריו עיין בדבריהם באורך ושני

ברייתות במכילתא צריכות ביאור ועמדו עליהם המפרשים ועמ"ש הרב מור"ם ן' חביב ז"ל בדרשותיו כ"י.

**ולכל** הדברות יש להעיר דהכתיב וה' הכה כל בכור ואמרי' בעלמא וה' הוא ובית דינו. וי"ל דלעולם כביכול הוא המכה כדכתיב והכתי כל בכור. ומ"ש וה' הכה כל בכור היינו כביכול שבית דינו שם. וכבר כתבנו לעיל בפסקת עבדים ובפסקת רשע דכביכול זה מגודל ענותנותו יתב' דלא עביד דינא לנפשיה ולכן כשאינו טובה כתיב וה' ור"ל הוא ובית דינו. והגם דשם צדדנו דהכא במצרים היה מקום פסידא ובמקום פסידא אליבא דכ"ע עביד איניש דינא לנפשיה. וכ"ש דלצד עילאה לא שייך זה. עם כל זה הדרשה תדרש כטעם לצ"ד מן הצדדין. ויש מקום לומר דעם כל זה מרוב ענותנותו יתברך גם כאן כתיב וה' הכה כל בכור הוא ובית דינו שיהיה ע"פ ב"ד דכביכול לא עביד דינא לנפשיה. אפילו במקום פסידא כביכול:

**נמשך** לזה אפשר להוסיף קצת בפ' ויאמר ה' למשה ולאהרן וכו' החדש הזה לכם ראש חדשים במה שכתבתי בעניותי בשמחת הרגל דעשה ה' למשה ואהרן סמוכים שידונו לפרעה ע"ש ולפי דרכנו אפשר לומר דמרוב ענותנותו יתברך סמך משה ואהרן שיהיו סמוכים והם ידונו ולא עביד כביכול דינא לנפשיה. וגם יכולין לדון דשבט לוי לא נשתעבדו ואינם נוגעים בדבר וז"ש החדש הזה לכם שאתם משבט לוי ותהיו סמוכים לדון לפרעה ולמצרים:

## עשר המכות

### פסקה יז

**ר"י היה נותן בהם סימנים דצ"ך עד"ש באח"ב.** אפשר כי דצד עדש באחב עם ב' כוללים גימטריא קושי עבודה. והוא רמז דבשביל קושי עבודה יצאנו לפני הזמן ועל זה הוכו עשר מכות על רוב אכזריותם ובזכות האבות כי שני חייהם הם תק"ב כמספר קושי עבודה עם הכולל ועבדו ה' בכל ימיהם הא והא אהניא להוציאם לחירות ולהכות עשר מכות דצך עדש באחב. ואגב נאמר דכתב הרב ש"ך ז"ל עה"ת דהקב"ה הוציאם לחירות דהוסיף א' על מספר אלהים ונעשה אני ה' וז"ש וזה לך האות כי אנכי שלחתיך עש"ב. אפ"ל כי רחום הוא והם נצטערו מאד על עבוד"ה גימט' פ"ז והוא גימט' לבנה שרומז לשכינה שהי' עמם לכן גאלנו ואמר אני ה' גימטריא פ"ז וכן בכל הנבואות על הרוב כתוב אני ה' דהוא רחמים. וזש"ה אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כלית' וחסד ה' מעולם:

## דיינו

### פסקה א

**כמה מעלות טובות למקום עלינו**. אפשר דהכונה דעושה נפלאות גדולות לבדו. ואנו אין אנו מרגישים בכמה נפלאות עושה עמנו וכמו שפירש הרב שפ"ר ז"ל נורא תהלות עושה פלא כי הוא יתברך נורא תהלות רבות. אך לדעתנו הוא עושה פלא אחד לבד. וז"ש כמה מעלות למקו' עלינו ותיבת מעלות הוא אותיות עלמות שכמה מהם עלמות נעלמות אין מספר אך הנגלות אביע אומר אלו הוציאנו וכו'. והנה אם תחשוב תיבות אלו דיינו שבכל החלוקות. תיבות אלו גימט' שם ב"ן ושם אדנ"י כי הם שמות מתיחסים לשכינה וכתב הרמ"ק ז"ל בס' גרושין כי היציאה היתה בכח השכינה ולכן לא היתה גאולה שלימה והיה אחריה שעבוד. ולכן רמז בתיבות אלו דיינו שהם בכל בית מספר שמות הויה דבן אדני שהם בשכינה:

## פסח מצה ומרור

### פסקה א

**ר"ג אומר כל מי שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא י"ח ואלו הן פסח מצה ומרור.** אפשר לרמוז במ"ש רבינו אפרים בפי' עה"ת כ"י פסח פה סח פה שבמרכבה סח לפני הקב"ה הגיע עת גאולת ישראל כי האותיות שבמרכבה מלמדין סניגוריא על ישראל עכ"ל ולרמז זה צרי' לומר בפיו כשם שבמרכבה הליצו טוב וסניגוריא וזה רמז פה סח מצה שהוא סימן גאולה ולימד סניגוריא על המרור שמררו חייהם ודי בזה לגואלם:

**ודרך** אסמכתא אמרתי להסמיך מ"ש בשם גדול א' דהאחרונים יכולים לחדש חידושים שלא נתגלו לראשונים שעדיין לא הגיע הזמן לגלות החידושי' ההם. ואפשר לעשות סימן לזה פס"ח מצ"ה ומרו"ר. ר"ת פה סח חידושים. מראשונים צפונים היו. ועתה מתגלים רמזים ולאחרונים רשות. ולהיות שאמרו רז"ל כל המרבה לספר ביצ"מ ה"ז משובח רמז בתיבות פסח מצה ומרור שיתן דעתו לספר בי"מ ואפשר יזדמנו לו חידושים אשר לא נתגלו לראשונים. ולהיות כי הגאולה העתידה בזכות משה רבינו ע"ה ואיהו תבע יקרא דאוריתא ויקרא דאורייתא הוא לחדש תמיד חידושים בתורה. ובניסן עתידין ליגאל לכן יש יחס בצד מה רמז הרומז ענין זה בפסח מצה ומרור:

**ודרך** רמז יש לרמוז שהגאולה תהיה ב"ב ע"י שנתקן יסוד הרוח בתלמוד תורה ולא בדיבור אסור שלא ברא לנו פה ודיבור כי אם ללמוד ולהודות לו יתברך. וזהו פה סח כי הפה נבראת ללמוד תורה. וגם נתקן יסוד האש ונתרחק מהגאוה ונהיה בהכנעה וזהו מצה בלי משהו חמץ וגם נתקן יסוד המים שלא לילך אחר תאוות גופניות כי מרור גימט'

מות. ולכן צריך כל מעייניו לעבודת ה'. ובזה תבא הגאולה.
**עוד** יש לרמוז דהכל תלוי בענוה שמתכפרין העונות כמ"ש כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו. וזה אפשר רמז והוא רחום יכפר עון, עון אותיות ענו כי בענוה מתכפר עון. גם אז"ל דהוי כאלו הקריב בל הקרבנות. וגם מרכבה לשכינה ויתר מעלות וא"כ אם נהיה ענוים תבא הגאולה ב"ב וזה רמז פסח מצה ומרור ר"ת גימטריא ענו:

**פסקה ז**

**בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים.** פירוש לא סגי במחשבה ובלבו שיקבע בלבו כאלו הוא יצא ממצרים ושמח בלבו. אלא צריך להראות בהתלהבות בגוף. שיכירו וידעו כל היושבים בביתו מתנועת שמחתו וגופו שהוא עשה לש"ש ויליף ליה מפסוק והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי. ומוכרח שבאמירתו לבנו עשה ה' לי הכר יכירנו בתנועה כאלו הוא יצא:

## חצי הלל

**פסקה ג**

**הללויה הללו עבדי ה', ס"ת הויה ליחד ה' עם ו' ולהמשיך מוחין דאוא"י שהם י"ה.** וזה עצמו רמוז בתיבת הללויה הלל גימט' אדני שהיא ה' תתאה ליחדה עם ו' תפארת ולהמשיך מאו"א י"ה ולהכי אמרו בש"ס ובזהר הקדוש דהללויה הוא שבח גדול. ותיבת הללויה גימטרי' אלהים הרומז לשכינה כי כל כונתנו ליחדה עם דודה. ורמז הללו עבדי ה' עבדי גימטר' אלהים שכונתם ליחדה עם ה' וז"ש עבד"י ה' שהם ענוים מרכבה לשכינה וכל חשקם ליחד הדודים בשלו"ם יחדיו. וכן הללו עבדי ה' גימט' הענוים עם ב' כוללים דעיקר הכל הענוה וכמ"ש בתנחומא פ' עקב לא בחר ה' בישראל שהם מקיימי מצות שגם הגוים מקיימי מצות ולא בשביל שהם משבחים לשמו ית' כי כל הגוים משבחים יותר אלא בחר בישראל שהם ענוים וזה רמז הללו עבדי ה' גימט' הענוים כי בם בחר מסיבת הענוה ולא מסיבת שהם משבחים דהרי ממזרח שמש עד מבואו מהולל שם ה'. אלא מפני שהם ענוים:

**שוב** ראיתי שרבינו האר"י ז"ל רומז הללויה. הלל אדנ"י יה"ו ז"א. ודבריו חיים וקיימים:

**פסקה ד**

**בצאת ישראל ממצרים.** אפשר לרמוז דבזכות יוסף היו ישראל גדורים בעריות ובזכות זה יצאו כמשז"ל וז"ש מושיבי עקרת הבית היא רחל אמנו אם הבנים תרי יוסף ובנימין ויוסף ביסוד ובנימין דנטר אתרי' כשנאבד. ובזכות' ובזכות יוסף ובנימין היו ישראל גדורים בעריות ובעבור זה יצאו והיינו דקאמר בצאת ישראל ממצרים ור"ת יעקב מעם לועז גימט' יסוד כי על ידי ששמרו יסוד נגאלו. א"נ אפשר ונקדים מ"ש בס' רפדוני

בתפוחים דף ך' על מדרש שאמרו דתן ואבירם למשה והלא בנה של יוכבד אתה ואיך קורין אותך בן בתיה ואתה מבקש להיות שר ושופט עלינו נודיע מה שעשית למצרי. ופירש בהקדמות האר"י ז"ל דבתיה בת יה שהיתה חוה מעשי ידיו ית' וזהו בת יה ומשה הבל ותחמול עליו שהוא בנה ולפ"ז משה אינו ראוי למלכות דקין נטל העה"ז אך אם הוא בנה של יוכבד ראוי למל' דכתיב ויעש להם בתים בתי כהונה ומלכות. ואם הוא הבל כדין הרג המצרי שהוא קין והוא הרג הבל שהוא משה לכן משה הרגו וז"ש בנה של יוכבד אתה ולפ"ז ראוי למל' אך קורין אותך בן בתיה הבל ואתה מבקש להיות שר ושופט הלא הבל אין ראוי למ' דלא יש לו בעה"ז כלום אלא בן יוכבד ואיך הרגת את המצרי שהוא קין נודיע מה שעשית למצרי וממ"נ חייב זהת"ד ובדף כ"א מסיק שהיה הבל מצד הגלגול ומלך מצד שקבל התורה ע"ש באורך. ובזה אפשר לפ' פסוק תורה ציוה לנו משה מורשה קהלת יעקב ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל. הכונ' תורה ציוה לנו משה ולכן אף שהוא הבל ויש מקום שלא יהיה מלך בזכות שקבל התורה דכתיב בי מלכים ימלכו ויהי בישורון מלך הוא משה רבינו כמשז"ל. ועוד טעם שהגם שהוא הבל היה כולל ג"כ שת נח ובחי' יוסף כמ"ש גורי האר"י זצ"ל וכמ"ש באורך במ"א והם מלכים וז"ש בהתאסף ראשי עם שהיו כלם במשה. ועוד רמז שעתה הנשמות טהורות באוצר א' מדור הפלגה ולזה נקראו אבות ואין להשגיח בגלגול הבל וז"ש בהתאסף ראשי עם שהם האבות יחד שבטי ישראל נשמתם באוצר קדוש בפ"ע. וזה אפ' בפ' אז יבדיל משה וכו' וזאת התורה אשר שם משה וכו' דכתב האר"י ז"ל בשער הפ' דהבדיל משה ערי מקלט שהרג המצרי שהיה קין ושגג והי"ל מקלט וז"ש ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה לך דייקא אשר ינוס שמה ר"ת איש שמה משה זהת"ד בקיצור. וז"ש אז יבדיל משה והיינו לתקון שהרג המצרי וכ"ת אם הוא הבל א"כ אינו מלך לז"א וזאת התורה וכו' ובשביל התורה היה מלך. ונמשך לזה יובן כי פרעה רצה להרוג משה וברח ליתרו וכמו זר נחשב כי משה בן בתיה שהרג מצרי א' שפרעה רצה להורגו. אמנם פרעה היה רע קין כמ"ש השי"ך ע"ש באורך ושמע שהרג מצרי שהיה קין ונתירא שיהרגנו לו שהוא קין ומשו"ה רצה להרגו וברח אצל יתרו שהיה הטוב של קין. כי בזה שהרג המצרי בשם המפורש תקן אותו כמ"ש האר"י ז"ל. ובזה נבין קראין מושיבי עקרת הבית יוכבד כמ"ש בתנחומא על פ' מושיב יחידים אם הבנים שמחה כמ"ש פ"ק דסוטה על אהרן ומרים שהיו מרקדין כשחזרה ונשאת יוכבד לעמרם הללויה שזכה משה רבינו ע"ה בב' עולמות עה"ז ועוה"ב שנבראו בי"ה ואע"ג שהוא היה הבל היה מלך ובזכותו יצאו ישראל ממצרים בית יעקב מעם לועז והטעם היתה לקדשו באוצר מיוחד מדור

הפלגה ישר' ממשלותיו ומשה מלך לפי שהיה בו בחי' יוסף שהיה מלך ובזכותו הים ראה וינוס ההרים רקדו כאלים במתן תורה וע"כ זכה משה להיות מלך אף שהיה הבל לפי שקבל תורה והיה בחי' יוסף ונשמות נתבררו באוצר א' ופנים חדשות באו לכאן ודוק כי קצרתי וכל ההקדמות הנז' הבאתים במ"א באורך בס"ד:

# ברך

## שפוך חמתך

**פסקה ב**

**שפוך חמתך וכו'**. אפשר לרמוז דהמצריים היו בקיאים בכשוף הרבה ועשו צורת כלבים בכשוף ששום עבד לא יוכל לצאת ממצרים והיו אומרי' שכל מה שעושי' משה ואהרן הי' ע"י כשוף ולכן במקום כשוף שפוך דאתווי דדין כאתווי דדין חמתך אל הגוים אשר לא ידעוך והיו סוברים שכל מעשה משה ואהרן כשוף וז"ש אשר לא ידעוך:

# הלל

## מסיימים את ההלל

**פסקה ב**

**לא לנו ה' לא לנו**. אפשר דהכונה לא לנו שם אלהים גימט' לנו לא יהיה מדת הדין לנו אלא לגוים תרדוף באף ותשמידם כמ"ש שפוך חמתך אל הגוים. כי לשמך תן כבוד כי ברחמיך קראת אותנו ישראל. ואמרו בירושלמי סוף ברכות חד ארכין דשמיה אלכסנדרוס הוה קאים ודאין חד לסטים א"ל מה שמך אלכסנדר. אמר אלכסנדרוס פניי לאלכסנדר וכו' ע"ש ולהבדיל עאכ"ו לשמך תן כבוד. וז"ש ושמך הקדוש עלינו קראת ודוק כי קצרתי:

## מזמורי הודיה

**פסקה א**

**הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו**. אפשר כי מי שזוכה ללמוד תורה ולקיים מצות אפס לא תהיה תפארתו כי הוא פעל ועשה דאלמלא הקב"ה עוזרו לא יכול לו. ונמצא כי ה' ית' הוא היה עושה ואפשר זה כונת הכתוב וזכרת כי הוא הנותן לך לך כח לעשות חיל. וידוע מ"ש רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל דאנשי חיל ר"ל בעלי מצו' שמכל מצוה נברא מלאך א' והצדיק יש לו חיל ממלאכים שנבראו במצות שעשה עכ"ד וז"ש וזכרת כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל ממצות שנבראו מלאכים והוא יתברך נתן לך כח לעשותם. ולא די

שמטיב עם הצדיק בעה"ז. אלא שאח"ך בעה"ב נותן לו שכר משלם על המצות שעשה ות"ת שלמד. וז"ש הודו לה' כי טוב בעה"ז שנותן כח ללמוד ולקיים מצות כי לעולם חסדו שבעה"ב משלם שכר כאלו הוא לבדו עשה המצות ות"ת:

**שבשפלנו זכר לנו כל"ח**. אפשר על פי מה שפירשתי בעניותי מ"ש דלות מעשים בשורך קרב צדק מאליך כי ח"ו כשלא יש מעשים טובים אין יחוד ואנו מתפללים דלות מעשים בשורך והשכינה ח"ו נפרדת קרב צד"ק היא שכינת עוזנו מאליך ויהיה יחוד וז"ש שבשפלנו דלות מעשים. ברחמיו זכר השכינה אלהים גימטריא לנו ליחדה אליו כי לעולם חסדו וכיון שיש ברכה בעולם וזה רמז זכר גי' ברכה לנו גימטריא אלהים שיתיחדו יחוד ומלכות. וישפיע החסדים למ' וז"ש כי לעול"ם חסד"ו. אז ויפרקנו מצרינו ותבא ישועת ישראל כל"ח. ויושפע שפע בעולם נתן לחם לכל בשר כל"ח. הודו לאל חסד השמים ז"א שהשפיע למ' כי לעול"ם חסד"ו.

**פסקה ב**

**נשמת כל חי תברך את שמך**. אפשר להסמיך מ"ש רבינו האר"י ז"ל וכתבו מז"ה בחס"ל ז"ל דמשה רבינו ע"ה לקח עדיי ישראל. וכן אמרו בש"ס ויתנצלו בני ישראל את עדיים ומשה יקח את האהל לשון אור. ומשה רבינו ע"ה בשבת באים לו אורות גדולים. ובטובו מחזיר לישראל עדייהם וזו היא הנשמה יתירה שבא לישראל בשבת עכ"ד ואמרו בר"מ כי נשמת ע"ה בשבת יש לת"ח בחול. ואפשר דלהיות דחכם מופלג יש בו ניצוץ משה רבינו ע"ה וכמ"ש רבינו האר"י ז"ל דז"ש בש"ס משה שפיר קאמר. א"כ חכם זה שיש בו ניצוץ משה רבינו ע"ה זוכה גם באור העדי שלקח משה בימי החול ושפיר קאמר דנשמת ע"ה בשבת יש לחכם בחול. והנה נסח נשמת כל חי תקנוהו עיקרו בשבת קדש שבא לכל ישראל נשמה יתירה וזה רמז נשמת ר"ת נשמת שבת ממשה תבא. ובודאי דהצדיק וחכם שבחול יש לו נשמה יתיר' של ע"ה בשבת בשבת עתה יגדל נא כח נשמה יתירה שלו. וז"ש נשמת כל חי חי הוא צדיק ובכלל שהוא ת"ח וכמ"ש פ' ב"מ אמינא לך דחיל חטאין ואת אמרת צורבא מרבנן. תברך את שמך. ורוח כל בשר כלפי נשמת המון ישראל דלגבי הת"ח נחשבת רוח, אידי ואידי בהודא"ה לברך ולהודות ולשבח לו יתברך. ...

**אין לנו מלך גואל ומושיע פודה ומציל**. אפ' ד' לשונות כנגד ד' גליות שמושיענו מכלם. מלך עוזר וסומך תדיר על דרך שכתבו התוס' בחולין דף מ"ט דממ"ש מסייע כהני משמע דרגיל ע"ש.

**פסקה ג**

**מלפנים ממצרים גאלתנו**. פי' מהקליפה של מצרים מבית עבדים ארץ מצרים התחתונה פדיתנו. ברעב זנתנו וכו' להורות שכל מה שעשה במצרים לאהבת ישראל כמשז"ל.

**פסקה ד**

**בפי ישרים**. בפ"י ג' הויה אדני עם הכולל שתמיד כל מעשיהם לש"ם שמי"ם ליקבה"ו תתרומם בסוד גדלות. ובקרב קדושים תתהלל. הוא ברחמיו יזכנו לשרתו ולברך בשמו ולעסוק בתורה ובמצות דברי אלהים **חיים**.

ת"ו ש"ל ב"ע הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו: כל הנשמה תהלל יה הללויה: